

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se ro n-me à:

Ut-zongē remen ko'ot-m Ma-to Shir 1:1-26

a. Karamsa-o Yeso o ur-kom un swor o-nu ne 1:1-14

b. Wu suge Yahudas à 1:15-26

Ko'ot-m Ma-to Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Ko'ot un Ma-to Shir n-me o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

a. Hew-ur Burus de un remen takan ko'ot un Ma-to m-Rerem 13:1—14:28

b. Morog-de un sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima 15:1-35

c. Hew-ur Burus o-ayoore-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 15:36—18:22

d. Hew-ur Burus o-atette-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 18:23—21:16

e. Burus wu a ka'e à n-me o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Ton o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaporus, un takurda-o re o ur-takan, um genutu wo ma-to un kap o un bo un rem-se Yeso ba'e m-nom à, komo un se wu ba'e m-yoos ne à, * ² har ha-mo un ho-de a deke wu ha-mo n-Ton shir à. Rii-yo a dekt wu n-Ton, wu nomsute yan-Tom-ye un wu ut-ma, ye wu daage à. Beeb-de

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Ruka 1:1-4.

un **Kukt-o Shir** guuru ye m-sher un nap un ka rem-se Yeso ruru ye à. ³ Bo wu suute ur-koob, wu meret n-ton o-**kan** à, wu rwuunuru un hoog ne be-de un ye. Wu nomog ut-ho kwooz-ut yoor [40], wu kutu ye us-rem go-us-go unze ma-to un ine-mo un wu nip-o. Wu ro m-rwor un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁴ Da-o wu ro be-ur gaan un ye ne à, wu nomo ye ut-ma. Wu zee, “No jar no yage o-Urusharima á. Wasu no se nu-o Tato re swore à shiig o-nip, ka o um ruru no un nu-o re à, unze,† ⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba kane ut-ho ha-mo co, a yo'os no un **Kukt-o Shir**.”‡

A dek Yeso n-Ton shir

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** morgute à, ye citu Yeso. Ye zee, “Wan-Koyan, im-moka o o he muute un **Isra**-ne ut-gwomo?”

⁷ Yeso zeeru ye, “Tato-o cot wu ro wan-gwomo to un hongse o-da, amba no a 'ya no beeb-de un nap un to ka á. ⁸ Amba noa kumus ur-beeb da-o **Kukt-o Shir** o kyergundu no. Noa warag yan-swose un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-me un dak-o o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mo un ma-de un hono o-dak.”§

⁹ Bo wu rurte kaane à, ye o-gwot, a argu wu m-dek n-Ton shir. O ken ke'ente-o hokkuru wu. Ye do wu m-hyan á.*

† **Bor-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: Ruka 24:49. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33.

§ **Bor-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bor-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51.

10 Bø ye rotte un hør un yish n-ton à, wu komo wu ro m-arag, un gyept-o yish. Ye gwoturu ye 'wos **yan-tom-ye Shir** yoor eso un her-o un ye, ye cupste matuku-ut pus-to. 11 Ye zeeru, "No hun-ne ye o-Gariri, zremen yan o notte eso eso un gwot-o n-Ton shir? Ka Yeso wu a deke be un no ha-mo n-Ton à, wua do m-muun bo no hyane arag-mo un wu à."

A dak Matiyas wu dek con-ur Yahudas

12 Yan-Tom Yeso yagute "**Haag-o un 'yo-se o-Zetun**," ye argu m-warag o-Urusharima, un hewde un hohond-mo un purug-de ur-mer [kiromita 1]. 13 Bø ye cuwte o-bo à, ye daaru kuke-o a ma'e n-ton un or un o be-de ye ur-she'et à. Ye ro'e kanè à, ye ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wà Arupayes), Simon ne (wu a m-aag *ya'as ur-hi* à), komo un Yahudas ne (wà **Yakubu**).† 14 Kap ye ka ye hwoog ur-hi un nom us-kon, barag-se un ye us-gaan mosse un ye ken ne'a-ne ye ne, un **Meri** ne inu Yeso, komo un hen-ne Yeso ne.

15 Un ka da-o, **yan-dor Yeso** morgute (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwooz ne [120]). Bitrus inuru eso, wu zee, 16 "Or re ne, se Ma-to Shir shiig o-nip to **Kukt-o Shir** rwore n-ga un nu-o ko-Gwomo **Dawuda** mosse un Yahudas ne à, wu hante bu-se a shipte Yeso à. 17 Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to

† **Bqr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16.

Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo."

¹⁸ (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorū o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do. ¹⁹ Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore à, har atte m-aag un ka pup-o "Akardama" un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyó*.)‡

²⁰ Bitrus zeeru, "Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze,

" 'A ginim hur-o un wu,

taase netu she'et n-me á. '§

A zeste komo,

'Con-de un wu, wu ken net-wu dek.'*

²¹ Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne à, kap un ho-to Wan-Koyan Yeso ro m-ma'as ur-hew un na ne à. ²² Depete wu ka net-wu warag wa-us-swo be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yeso m-ho à har ha-mo un ho-de a deke Yeso be-ur na ha-mo n-Ton shir à. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne."†

²³ Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas à

(wu a komo m-aag Justus à),

‡ **Bqr-o gaan:19** 1:18-19 Hyen komo: Mati 27:3-8. § **Bqr-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 69:25. * **Bqr-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 109:8. † **Bqr-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark 16:19; Ruka 24:51.

komo un Matiyas ne.

²⁴ Ye nomu us-kon: Ye zee, “Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye à, ²⁵ remen wu waragte ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekute ka be-de Shir daage remen wu à.”

²⁶ Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwo'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

Bor-us yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

¹ Bo ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.* ² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o un caari-mo m-yo, o shoosuru kap o un ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à. ³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de un ye, to ro m-cire un hi-de un ko wu ke.

Ho-to un haan-mo un Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap un **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper un rem-ut hor-to bo Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à. ⁵ To, un ka ho-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro un dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye un haan rwuun-mo un ko kene un hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**. ⁶ Bo ye hogute zaaz-o un ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo un ye ye bopuru o-nu, remen kap mo un ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper un rem-de un dak-o un ye.

* **Bor-us yoor:1** 2:1 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, “Ashi, ¿myet-o un ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á? ⁸ ¿Nomu un ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na? ⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, un
 Ya-o-Madi-ne, un
 Ya-o-Eram-ne, un
 Ya-o-Mesopotami-ne, un
 Ya-o-Judiya-ne, un
 Ya-o-Kapadoki-ne, un
 Ya-o-Pantus-ne, un
 Ya-o-Asiya-ne, un

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, un
 Ya-o-Bampiriya-ne, un
 Ya-o-Masar-ne, un

Ya-o-Kireni-ne so un dak-o o-Ribiya, un
 Ya-o-Roma-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima ¹¹ (Ka ye ro m-hoge un rem-de **ut-Ibra** un ut-Girik ne à, ye a mate n-me un jor-se **Yahuda**-ne un ye waktune ye cuw gon jor-us na ne à).

Un ya-o-Kirit-ne, un
 Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome à!” ¹² Myet ye bopu nu-se un ye, ye nap yo m-nom á, ye zeeru hi-de un ye, “¿Ya un yo ne yo ka?”

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, “Ke-mo ye swo'e mo bopu ye.”

*Rwor un ma-ut Bitrus
 to wu rwore Biki-o o-Pentekos à*

14 Bitrus inu eso un ka op un wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de un hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was un rii-yo um he no m-rure ne a.

15 Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag a. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kanu a m-swo n-sot a. 16 To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwore unze,

17 " 'Shir zeeg: Un ho-to ur-kom,
man duusune myet o un hun-ne Kukt-o re.

Yakar no yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne
yea ko'ot ma-ut re,
hyangan-ut a haan yan-campo no ne,
mong-ne ye un campo-ne no bo-us a re ye.

18 O-nip, har ma un ka ho-to man duusune Kukt-o
re
be-de un guw-ne re campo-ne un ne'a-ne ne,
yea ko'ot ma-ut re.

19 Man rwunte saw-to ut-hyat un kus-o n-ton,
un saw-to o-made ne kanu n-dak,
to ro m-hyo, o-ra ne, un hye-ur rim-de ne.

20 A mus ur-ho o-comb,
o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-
hyo,
rii-yo ho-de un mun-m Yawe de wonte,
ka caari-de ur-ho de, de m-sekemse.

21 Komo kowan wu aage un jin-ur Yawe, wua
kum gwu.'†

† **Bqr-us yoor:21** 2:17-21 Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik).

22 “Nò or re ne **Isra-ne**, hògu nò tò ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir rurù nò o-nip unze wu gokste wu à. Shir rwuntute tò ka be-de un rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne, us-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso à, untun bò, kap nò nepste un tò ka ne. 23 Ka net-wu, a un ya'as nò wu un bò Shir ro este à. Komo un nap-o un wu ne, nò kamu wu, nò hoot wu un kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan.‡ 24 Amba Shir rurug wu be-de un gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar remen yatt-yo he m-nome komo mar-mò bupt wu á.§ 25 Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to un wu, wu zee,

“ ‘Ur-hò bi me m-hyan un Yawe

wu rò be-ur gaan un me ne.

Remen wu rò un kom-o un re un de,
yatt rii-yo he me 'ya o-gyer á.

26 Remen kaane hur un de rò o-zak,
me un men-ut pus-to puu,

myet un kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,
man she'et o-saktò ne.

27 Remen woa yage hoog-m re un saag á,
woa yage ne wu rò Wu ba m-Kukop à,
wu meret wu wumut á.

28 O yoosutu me cow-yo un hoog.

Woa shoos me o-zak be-de m-she'et
be-ur gaan un me ne.’*

29 “Or re ne **Isra-ne**, man hoks nò nome un ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**. **Dawuda**

‡ **Bqr-us yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mati 27:35; Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bqr-us yoor:24** 2:24 Hyen komo: Mati

28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5. * **Bqr-us yoor:28** 2:25-28 Hyen komo: Bong 16:8-11 (ut-Girik).

mereste, a juks wu, saag-o un wu komo o ro kon be-ur na har caane. ³⁰ **Dawudawan-Rwor un Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma un wu ne mosse us-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o un wu, bo wu sagbu to **Dawuda** a.† ³¹ Bo **Dawuda** hyente yo ro co a, wu nomu ut-ma to un ine-m **Kiristi**‡ ut-marimar, unze a yagu wu un saag a, wur-o un wu komo o a wum a. ³² Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-us-tor-ye kap un to ka. ³³ A ya'ag Yeso m-sek wu she'et un kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o Shir** be-de o-Tato, bo a swore o-nu a. Wu duusu na Kukt-o un wu, o hante rii-yo no m-hyan a, un yo no m-hoge ne a. ³⁴ Ba **Dawuda** wu da'e n-Ton a, amba wu un hi un de un wu, wu zeeg,
 “ Yawe zeeg Wan-Koyan re,

“She'et so un kom-o re o ur-re,

³⁵ har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo

o he m-yawag un na-us ru a.”§ '

³⁶ “Remen kaane, kap o un hun-ne ye o-**Isra** ye nep unze ka Yeso-wu a kame o-**kan** a, Shir muutu wu Wan-Koyan, komo un **Kiristi**.”

³⁷ Bo hun-ne hogute kaane a, ka ma-to do'uru ye ut-men, ye zeeru Bitrus un ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, zya a he no m-nom?”

³⁸ Bitrus zeeru ye, “Waktun no be-de Shir, a yo'os no m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** remen a soksutu no **ba'as**-ut no. Noa kum yar-mo un

† **Bqr-us yoor:30** 2:30 Hyen komo: Bng 132:11; 2Sam 7:12-13.

‡ **Bqr-us yoor:31** 2:31 Wu Shir daagne a. § **Bqr-us yoor:35** 2:34-35 Hyen komo: Bng 110:1.

Kukt-o Shir. ³⁹ Remen Shir un ess ka swor o-nu o rem no un yakar no ne, komo un ye ro **Yahuda**-ne á, kap o un ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de un wu à.”

⁴⁰ Wu ma'asuru ye un rure ut-ma deen to ye hette bop o-nip à, wu nakuru ye ut-to wu ro m-zee, “Ruut no hi un no be-de un swo ur-koob o ro un hi-de un ka yan-men-ut jaas-to ye, ka ye 'yare Yeso à.” ⁴¹ Ye deke ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. Un ka ho-de komo ye dooru ut-moor be-de un hun-ne dugu-us tet [3,000].

Bø she'et-de yan-dor Yeso ro à

⁴² Ye essu ur-hi kap o un ye be-de un yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, un konse Shir ne. ⁴³ Ko wu ke bopuru o-nu, remen Shir ro un nom un rem-se o-made us-napa ne deen be-de un **yan-Tom Yeso**. ⁴⁴ Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.* ⁴⁵ Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á. ⁴⁶ Ko de ke ho-de komo ye ro morge un **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan un hur-to un ye, ye ro m-re m-swø ne un men-ut pus-to, un hur-ur gaan ne. ⁴⁷ Ye ro un bongon-de Shir. Ye ro komo un jin-ur so-de ne be-de un hun-ne kap. Ko de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e un ye ro un kum un gwu à.

* **Bør-us yoor:44** 2:44 Hyen komo: Seng 4:32-35.

Bor-us tet

A taasute ko-ryam gom-o un ryam-to un wu un ish-o un Pyo-o Shir

¹ De ken ho-de Bitrus ne un **Yohana** ye ro m-neke un **Pyo-o Shir** un da-o un kon-se Shir, so un kwom-us tet-se m-rim. ² Un ish-o a m-zee *Ish-o ut-Ayowe* à, wu ken net-wu ro kon wu cin bo un mat-o un wu ryam-to wu rotte. Ko de ke ho-de a wu m-hante un ish-o un **Pyo-o Shir**, remen wu konot hwor be-de un ya-m-cow.

³ Bo wu hyente Bitrus ne un **Yohana** ro m-cow un **Pyo-o Shir** à, wu argu ye m-kon un hwor. ⁴ Bitrus ne un **Yohana** tuuru wu yish, Bitrus zeeru wu, "Gwot te." ⁵ Hur-de un ko-ryam argu m-warag be-de un ye, wu ro o-dish ya ya'as wu hwor.

⁶ Amba Bitrus zeeru, "Me rott hwor á. Amba rii-yo um rotte à, yo um he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wu o-Nazaret, ine eso, o hewe ur-hew!" ⁷ Bitrus shipuru kom-o un wu o ur-re, wu jaksu wu. Ba un rem, da-to us-na se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-'wons. ⁸ Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongonde Shir. ⁹ Bo hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à, ¹⁰ ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayoore-o

11 Bɔ ka wa-ʉt-ryam-wʉ gamte Bitrus ne ʉn **Yohana** à, kap o ʉn hun-ne haanurʉ be-de ʉn ye ʉs-rek n-me ʉn sak-o **Suremanu** à, ye rɔ ʉn bopʉ ʉn nu-se ʉn ye. 12 Bɔ Bitrus hyente kaane à, wʉ nomʉ hun-ne o-ko'ot. Wʉ zeeru, “Nɔ hun-ne ye o-**Isra**, ʉremen ya ʉn o nɔ bupte ʉs-nu ʉn tɔ ka? Komo ʉremen ya ʉn notte te o-gwot, sa o zee ʉn beeb-de ʉn hi ʉn te o, kɔ remen senge-m te be-de ʉn dor-o Shir o te ru'ute ka net-wʉ hewute ʉr-hew? 13 Shir **Ibrahi**, ʉn **Ishaku**, ʉn **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wʉ sepse ko-gʉw-wʉ ʉn wʉ Yeso. **Biratus** ko-Gwamna nomʉ saktɔ-o wʉ ho'ostʉ wʉ. Amba ʉn hek-o ʉn kaane, nɔ yo'ogte Yeso, nɔ yagu wʉ komo ʉt-yage ʉn co Biratus.* 14 Amba nɔ yagu ka wan-ba-m-kukop wʉ ʉt-yage, Kashi ʉn Net, nɔ kon a ho'osundu nɔ ka wan-ho ʉn hun-ne wʉ.† 15 Nɔ hoorʉ wʉ rɔ shi'it-de ʉn hoog-o ʉn ba m-ta à. Amba Shir 'yonstʉ wʉ ʉt-marimar, te komo te ʉn swɔ-se ʉn wʉ ʉn tɔ ka. 16 Tɔ, ʉn beeb-de ʉn jin-ʉr Yeso o, be-de m-sher ʉn wʉ, o ya'e ka net-wʉ m-'wons. Net-wʉ ka, nɔ nepstʉ wʉ. Be-de ʉn m-sher be-ʉr Yeso, ka net-wʉ waragte kerker. Myet-m nɔ, nɔ hyeneste.

17 “Or re ne, ʉm nepste ʉn koob-de ʉs-nap nɔ nome tɔ ka, kaane sek-ye nɔ nome. 18 Amba ʉn kaane Shir shooste rii-yo wʉ rwore ʉn nu-o ʉn yan-rwor ʉn ma-tɔ ʉn wʉ à kap unze, **Kiristi**, wʉa sʉ ʉr-koob. 19 ʉn remen kaane se, nɔ yage **ur-ba'as**, nɔ waktune be-de Shir remen a so'osté

* **Bɔr-ʉs tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwʉʉ 3:15. † **Bɔr-ʉs tet:14** 3:14 Hyen komo: Mati 27:15-23; Mark 15:6-14; Ruka 23:13-23; Yoha 19:12-15.

ba'as-ut nō, ²⁰ komo remen Wan-Koyan wu he nō do ye un jaab-o ut-men. Wu tomon nō **Kiristi** dagan-mō un cin n-ga, wu rō Yeso. ²¹ Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap à, bō Shir rwore cin un n-ga à, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop. ²² Remen **Mosa** zeeg, 'Yawe Shir nō wua tomon nō wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kanē be-ur or nō, untun me. Raks nō kap o un rii-yo wu he nō m-rure à. ‡ ²³ Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu à, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.'§

²⁴ "O-nip, bō un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan à, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim à, myet ye nomoste ma-to un kà ho-to. ²⁵ Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir à, rem nō o, nō ye komo he re un cim-yo tat-ne nō, yo Shir swore o-nu un ye ne à. Ká to wu zette **Ibrahi**, 'Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.'* ²⁶ Bō Shir daage ko-guw-wu un wu à, wu ciru wu m-tomon be-ur nō remen wu ye'et nō o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to."

Bor-us nass

*Bitrus ne un Yohana un co-o
un Morog-de un Sek-ye*

‡ **Bor-us tet:22** 3:22 Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik).

§ **Bor-us tet:23** 3:23 Hyen komo: Kara 18:19. * **Bor-us tet:25** 3:25 Hyen komo: Taka 22:18; 26:4.

1 Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne à, yan-**Cow un kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye. 2 Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hoog ne bo Yeso ine à. 3 Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bo rim-m ro nomoste à. 4 Amba hun-ne deen be-de un ye hoge ma-ut Yeso à ye sheru o-nip. Kap moor-to **yan-dor Yeso** wooru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

5 Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa**-to un ye ne, ye morguru o-Urusharima. 6 Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kane be-ur gaan un Kepas, **Yohana** ne, un Arekanda, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à. 7 Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, “¿Un to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de no nomte ka senge-mo?”

8 Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, “No gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne! 9 Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu à, ¿mo mo no te us-cot o? ¿Komo no un con no nep wu dosse wu ka gom-o? 10 Te conog no nep un kap o un hun-ne ye o-**Isra**-ne o-nip. Yo hante ka net-wu rotte eso kerker un co-o no à, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu no kame à, wu Shir 'yonse ut-marimar à. 11 Ka Yeso-wu, wu ro:

“ ‘Ka pam-yo, yo ya-ut-mà yage à,
 amba m-moka yo yo komo arge ur-bon

be-de un pam-ye ut-mà.'*

¹² Yatt komo be-de a he kum un gwu á, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap à. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu á, se be-ur Yeso."

¹³ To, bo sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne à, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen á, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne. ¹⁴ Amba bo sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam à, wu ro eso be-ur gaan un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gomde m-cep. ¹⁵ Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-orom un or un ye ne ne. ¹⁶ Ye zeeru, "¿Re o a he no m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bo un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bo a he m-zee 'Ba kaane o á.' ¹⁷ Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wo n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de."

¹⁸ Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso. ¹⁹ Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, "To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut no arge Ma-to Shir? Ceker no ur-bon ne. ²⁰ Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á."

²¹ Bo ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bo ye he m-nom ye ye'et ye ur-

* **Bor-us nass:11** 4:11 Hyen komo: Bong 118:22.

koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à. ²² Ye bomog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bo o-mat.

*Yan-dor Yeso konog ye kumut
jaab-o ut-men o un
ko'ot ut-ma ba o-gyer*

²³ Bo a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bo un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à. ²⁴ Bo ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, "Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wo wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.† ²⁵ Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee,

" '¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

²⁶ Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zonge-to m-dum,

sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi,
us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.‡

²⁷ Nip-o, un bo-o Urusharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-Isra-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop,

† **Bqr-us nass:24** 4:24 Hyen komo: Rwuu 20:11; Nehe 9:6; Bong 146:6. ‡ **Bqr-us nass:26** 4:25-26 Hyen komo: Bong 2:1-2 (ut-Girik).

wu o daagne à. § 28 Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne. 29 M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bo ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, 'ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer. 30 Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à.”

31 Bo ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukturu. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

32 Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu yo un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.* 33 Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un ine-m Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye. 34 Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengutu to m-baab, ye un hante hwor. 35 Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

§ **Bqr-us nass:27** 4:27 Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha 18:28-29. * **Bqr-us nass:32** 4:32 Hyen komo: Seng 2:44-45.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takan-de un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, *Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men.*) ³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

Bɔr-ɔs taan

Hananiya ne un Sapiratu

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiratu, bak rii-yo ye rotte à.

² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

³ Bitrus zeeru, "Wo Hananiya, ɔre nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cuwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye? ⁴ Rii-yo o bept o, ɔo ma ru o ka? Bo o bepse à, ɔa un mo wo us-cor o hante hwor? ɔRe o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo á, Shir-o o nome."

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru ndak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to à, gyer-o hooru ye deen. ⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge à, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore á. ⁸ Bitrus zeeru wu, "ɔRuru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?"

Wu zeeru, "Ee, ta-de un ye de ka."

9 Amba Bitrus zeeru wu, “¿Re nome no mossute o-nu no megerte Kukt-o Wan-Koyan? Ka hun-ne ye joke campo ru à, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo.”

10 Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cowonte à, ye 'wos wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu. 11 Gyer-o hooru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne à.

*Yan-Tom Yeso nomog
rem-se o-made ut-moor ne*

12 Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**. 13 Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne á. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

14 Myet un kaane ne, ya-m-sheer o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne. 15 Har wooru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-pu, ut-karanga ne. Ye o-sakto ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye. 16 Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima à. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-koob à, myet-mo un ye, a taasü ye gom-se un ye.

*Yan-Tom Yeso swoog ur-koob
remen sher-mo un ye be-ur Yeso*

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan à, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki-ne**), ye shiiru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen. ¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et. ¹⁹ Amba bo tet-m woonte à, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye à. Wu rwuntu ye, wu zeeru, ²⁰ "Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hoo-g-m pu-mo mo."

²¹ Bo ye hogute kaane à, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute à, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o un sek-ye ye o-Isra-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**. ²² Amba bo yan'-er-de un **Pyo-o Shir** heete à, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et á. Ye munuru. Ye rworuru, ye zeeru, ²³ "Te un 'wos a tigusute ish deen deen, yan'-er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bo te tikshe à, te 'wos ko net n-me á." ²⁴ Bo caari-wu un yan'-er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane à, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante à.

²⁵ Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, "Ai, ka hun-ne ye ka reenõ ka ye no tige un kur-o m-ke'et à, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne." ²⁶ Caari-wu un yan'-er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur'-er ne, ye haaru ye deknũ **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb á, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

27 Bɔ ye dekenɛ **yan-Tom Yeso** à, ye rwo'u ye m-es ʉn co-o ʉn **Morog-de ʉn Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu ʉn kon-se Shir cituru ye. 28 Wu zeeru, “Te nak no ʉt-to deen deen taase no do ʉr-yoos ʉn ka jin-ʉr Yeso de. Amba kowan o-Urusharima nepste rii-yo no ʉr-yoos à, har ma hoob-o notte no duusutu te ra-o ʉn hyó-mo ʉn ka net-wu.”*

29 Amba Bitrus ʉn **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, “Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bo te he nome ʉn net à! 30 Shir tat-ne na 'yonste Yeso ʉt-marimar, ka wu no ho'e kunkam ʉn ogo-kan o-ce à. 31 Shir deete wu ʉn re-de ʉn wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksute **Isra-ne** cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksɔ ye **ba'as-to** ʉn ye. 32 Te komo te ro yan-swɔ-se ʉn to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o ʉn wu à.”

33 Bɔ sek-ye hogute kaane à, ye hogu ʉs-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**. 34 Amba wu ken ko-**Parisa-wu** ro kon. Jin-de ʉn wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**, hon ʉn hun-ne ye ro wu ʉn ya'as m-sek. Wu inu eso n-me ʉn ka **Morog-de ʉn Sek-ye** de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-do ʉn ya o-da hiin. 35 Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de ʉn Sek-ye** de, “No or re **Isra-ne**, nom no ja ʉn rii-yo no cone nome ʉn ka hun-ne ye à. 36 Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ʉr-jin à, jin-de ʉn wu Tudas. Wu hwoog hi ʉn de ʉn wu ʉr-keer. Be-de ʉn hun-

* **Bɔr-ʉs taan:28** 5:28 Hyen komo: Mati 27:25.

ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hooru wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye. ³⁷ Bo un nom un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hooru wu, yan-dor-o un wu komo a caastu ye kap. ³⁸ To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne ye, yagu no ye. Urege de sakt-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse. ³⁹ Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'wos na hi un na ut-ween un Shir ne á!" Ye argu dek un ma-to un wu.

⁴⁰ Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye, ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso.

⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**, ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro **Kiristi**.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'yoor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moor ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un rem-de **ut-Ibra** à.* Ye un nom kaane remen

* **Bor-us cind:1** 6:1 Ko: ut-Arameki.

a m-was un ye man ye gwor-ne ye un ne'a-ne da-
o un wong un rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de á.
² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-
neke-m Yeso**. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage
ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo
m-re á. ³ Remen kaane, or re ne daag no hun-
ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi ur-hur
ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo
us-weer ne à, ye a he m-ya'as un ka senge-mo à.
⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir
un yoos un Ma-to Shir ne."

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye
rwo-re à. Ye daagu Istipanus (wu ken net-wu wu
shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir**
garamsute wu), un Pirip ne, un Burokoras ne,
Nikanon ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras
(ko-ya-o-Antakiya, n-ga wu ba ko-**Yahuda**-wu á
amba wu waragte ko-**Yahuda**). ⁶ Ye ka ye a daage
un co-o **yan-Tom Yeso**. Bo ye nomoste kon-se
Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moor-
to **yan-dor Yeso** komo n-me o-Urusharima sengu
m-do hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-
moor ne komo ye goksuru ka sher-mo un ma-to
o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo
Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un rem-se
o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne. ⁹ Ye ken
ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-zee *Kuke-
o un ye Possusse* à, ye he'eburu Istipanus ut-
ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye ye o-Kireni un

ye o-Arezandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya ne. ¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-
nap to, **Kukt-o Shir** ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, “Te hogute wu un reeb-ut **Mosa**, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og.”

¹² Un kaane, ye 'yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**. ¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swose ut-bo, ye ken ye zeeru, “Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo un **karamsa-o Mosa** ne. ¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wua wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**, yaksu na à.”

¹⁵ Myet bo un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

Bɔr-ʉs ta'yoor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, “¿Ka rem-se, nip-o?”

² Istipanus zeeru, “No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mo ut-gwomo wu rwuunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bo-o o-Haran. ³ Shir zeeru wu, 'Ine un dak-o ru, o

yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wo m-ya'as à.'*

4 “Tato na **Ibrahi** argu m-inē un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bo-o o-Haran. Bon kanē komo, bo tato un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o notte ur-she'et m-moka à.† 5 Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii gaan-yo un ka dak-o á, ko o-gaan. Amba wu sworog o-nu un **Ibrahi** wua 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworog o-nu ko de nomte à **Ibrahi** rott wà un ka da-o á.‡ 6 Shir komo wu rwore unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un o ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo yea mus ye guw-ne, yea 'ye ye ur-koob har us-hak zungu-qs nass [400]. 7 Shir zeeru wua 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un ka be-de.§* 8 Shir komo wu esste ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. O rwore bo **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

9 “Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-Masar. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡

* **Bqr-qs ta'yoor:3** 7:2-3 Hyen komo: Taka 12:1. † **Bqr-qs ta'yoor:4** 7:4 Hyen komo: Taka 11:31; 12:4. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:5** 7:5 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bqr-qs ta'yoor:7** 7:6-7 Hyen komo: Taka 15:13-14. * **Bqr-qs ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwu 3:12. † **Bqr-qs ta'yoor:8** 7:8 Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:9** 7:9 Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21.

¹⁰ Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swo ur-koob o un wu. Shir rwo'uru komo wu wakturu ko-ya-us-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-**Masar**. Ko-Gwomo-wu o-**Masar** ya'asu wu gwomo-to o-**Masar**. Komo wu rwo'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

¹¹ “A kanē mer he'enuru un myet o un dak-o o-**Masar** un o-**Kan'ana**-ne, mosse un swo ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.* ¹² Amba bo **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-**Masar** à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mo o-**Masar**. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan. ¹³ Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-**Masar** napuru baag-o **Yusuhu**.† ¹⁴ **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ne ye un wu ne. War war-mo un ye komo hun-ne kwooz-ut tet un op un taan ye [75].‡ ¹⁵ **Yakubu** argu m-neke o-**Masar**, reeno wu mare un tat na ne.§ ¹⁶ A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rwo'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kanē o-Shekem.*

¹⁷ “Amba bo da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-

§ **Bqr-qs ta'voor:10** 7:10 Hyen komo: Taka 41:39-41. * **Bqr-qs ta'voor:11** 7:11 Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bqr-qs ta'voor:13** 7:13 Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bqr-qs ta'voor:14** 7:14 Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik). § **Bqr-qs ta'voor:15** 7:15 Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bqr-qs ta'voor:16** 7:16 Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32.

ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-**Masar**.¹⁸ Ka da-de a nomu wu ken ko-Gwomo-wu o-**Masar**, wu nape net-wu a m-zee **Yusuhu** a.[†] ¹⁹ Ka ko-Gwomo-wu reeg ra-o un hun-ne na. Wu rangsute tat-ne na. Wu ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye un ye un remen ye meret.[‡]

²⁰ “Un ka da-o o ka, a mate **Mosa**, wa-wu ut-campo. A nomu gut-de un wu reng-us tet un hur-o tato un wu.[§] ²¹ Bo a ruutu wu n-do a, wa wan-ne'a ko-Gwomo-wu o-**Masar** deku wu, wu gwotu wu untun wa un wu.* ²² A yoosuru **Mosa** kap o un nap-se un ya-o-**Masar**. Wu komo net-wu ur-beeb ne be-de rwor ut-ma, un rii-yo wu ro m-nom ne a.

²³ “Bo wu woose hak-us kwooz-ut yoor [40] a, wu nomu us-barag wu he wu gas or un wu un **Isra**-ne. ²⁴ Bo wu hyente wu ken ko-ya-o-**Masar**-wu, wu ro un dum-mo un ko-**Isra** a, wu haaru, wu guut ko-**Isra**, wu topotu wu, wu wosu ko-ya-o-**Masar**. Wu hooru wu. ²⁵ Wu hwooru o-sakto wu zee or un wu ne a neps unze Shir daage wu remen wu guut ye. Amba hun-ne ye nap a. ²⁶ Bo ish geste komo a, wu hyanuru ye ken **Isra**-ne ye m-dum, wu conu ye m-hongse. Wu zeeru, ‘Campo-ne, no hun-ne gaan-ye no ro, zyan yo notte hi un no m-dum?’

²⁷ “Amba ka wu ro or un wu m-dum a, wu tudbu **Mosa** n-riib, wu zeeru, ‘¿Wa sagbu wo ut-gwomo be un te o piishitu te ut-ma?’ ²⁸ Ashi,

† **Bor-us ta'yoor:18** 7:17-18 Hyen komo: Rwuu 1:7-8. ‡ **Bor-us**

ta'yoor:19 7:19 Hyen komo: Rwuu 1:10,11,22. § **Bor-us**

ta'yoor:20 7:20 Hyen komo: Rwuu 2:2. * **Bor-us ta'yoor:21**

7:21 Hyen komo: Rwuu 2:3-10.

¿wō un cōn o hoot mē bō o hō'e ka net-wū wū m-ryō?† 29 Bō **Mosa** hogūte kaane à, wū sōmuru wū she'eturu she'et-de ur-hamat un dak-o o-Midiyan. Reenō wū mate yakar yoor yan-campo-ne.‡§

30 “Tō, bō a nomte us-hak kwōoz-ut yoor [40] à, wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū haanuru be-ur **Mosa** un rem-de o-ra, un ya-o yo ken 'yo-yo un o ken kōt-o yow yow un Haag-o o-Sinay ne. 31 Bō **Mosa** hyente kaane à, wū bōpū o-nu un rii-yo wū hyane à. Bō wū hyoknute yow yow wū gut à, wū hoguru cor. Yawe zeeg, 32 ‘Mē wū rō Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** un **Ishaku**, un **Yakubu** ne.’ Wūr-o **Mosa** cirū us-zap, kō m-gwōt ken wū hoks á.

33 “Yawe zeeru wū, ‘Pos ka'ante-ut ru, un remen ka be-de wōtte eso à, be-de ba m-kūkōp de. 34 O-nip, um hyanag kōob-de a un 'ya un hun-ne re ye rō o-**Masar** à. Um hogūte 'wōn-se un ye, komo mē un kergūne um guut ye. Tō, m-mōka se o zongē um tomot wō ha-mō o-**Masar**.’*

35 “Tō, ka Mosa-wū, wū ye yage, ye zee, ‘¿Wa sagbū wō ut-gwōmo be-ur na o piishitū na ut-ma?’ Wū Shir tōmne wū re co, wan-ruut-wū, un bū-yo un **wan-tōm-wū Shir** wū rwūune be-de un wū un ka ya o-'yo yo à.† 36 Da-o wū komse nom un rem-se o-made un dak-o o-**Masar** à, wū rwūntū ye. Komo un saw-tō ut-hyat ne un dak-o

† **Bqr-us ta'voor:28** 7:28 Hyen komo: Rwūū 2:14. ‡ **Bqr-us ta'voor:29** 7:23-29 Hyen komo: Rwūū 2:11-15. § **Bqr-us ta'voor:29** 7:29 Hyen komo: Rwūū 18:3-4. * **Bqr-us ta'voor:34** 7:30-34 Hyen komo: Rwūū 3:1-10. † **Bqr-us ta'voor:35** 7:35 Hyen komo: Rwūū 2:14.

o-**Masar**, un Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kot ne har us-hak kwooz-ut yoor [40].‡

37 “Ka Mosa-wu, wu zee **Isra**-ne, ‘Shir a deeg wu ken **wan-rwor un Ma-to Shir** wu be-de un hun-ne no, untun me.’ § 38 **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kot. Wu ro kane un tat-ne na ne komo un ka **wan-tom-wu Shir** wu ne wu nome ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay a. Wu wu komo goksune ma-to yan-hoog be-de Shir wu hantu na.*

39 “Amba tat-ne na yagu wu nome o-dorotte, ye ‘yarag wu. Ye hogu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**. 40 Ye zeeru **Haruna**, ‘Nomo na shir-ye he na teke co a. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mo un dak-o o-**Masar** a, a nap rii-yo koru wu a.’ † 41 Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mo ur-**seke**, ye bopu o-zak un senge-mo ye nome un kom-to un ye a.‡ 42 Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mo un yege-regen. To ka nomog hond hond un rii-yo ro gense ne un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** a unze,

“ ‘No hun-ne ye o-**Isra**,
ime wu no pene ut-gut no **seke** ur-sake,

har us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot?

43 Ay, ko kene no ha no ut-tuw un depi-o un toog-o Morek,
un regen-yo toog-o Ripan,

‡ **Bor-us ta'voor:36** 7:36 Hyen komo: Rwuu 7:3; 14:21; Qog 14:33. § **Bor-us ta'voor:37** 7:37 Hyen komo: Kara 18:15,18.

* **Bor-us ta'voor:38** 7:38 Hyen komo: Rwuu 19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bor-us ta'voor:40** 7:40 Hyen komo: Rwuu 32:1.

‡ **Bor-us ta'voor:41** 7:41 Hyen komo: Rwuu 32:2-6.

ka toog-se nō nōmē à remen nō kwuktuté se.
Remen kaane, man rū a dek nō m-guw ur-hew
ne

co-o o-**Babira.** '§

⁴⁴ "N-ga, tat-ne na ro ur-depi de ro un kute un
hun-ne unze Shir ro mosse un ye ne o-dakar à.
A un nom de bo Shir rure **Mosa** wu nom de à,
hond hond bo Shir kute **Mosa** à.* ⁴⁵ Da-o Josuwa
rumse o-dak un kom-to ka hun-ne ro ur-she'et un
ka dak-o à, Shir yane ye un yish-ye un **Yahuda-**
ne. Ka depi-de tat-ne na 'woose be-de un ya-n-ga-
ye na à, ye hanturu de un ka dak-o. Ka depi-de
komo de ro kon har haan-mo un da-o ko-Gwomo
Dawuda. † ⁴⁶ **Dawuda** komo wu kumug ur-ho be-
de Shir, har wu nomog us-kon be-de Shir remen
wu meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu.** ‡ ⁴⁷ Amba
Suremanu wu me'e Shir ut-ma. §

⁴⁸ "Myet un kaane ne, Wa-ut-Gwomo kap wu ro
m-she'et un hur-to hun-ne ma'e á. Bo **wan-Rwor**
un Ma-to Shir zee à,

⁴⁹ " 'Yawe zee, "O-Ton o ro deeg-o un gwomo-ut
re,

o-dak ne o ro rii-o un es un na-us re.

¿Yan gon hur-o nō he me m-me'e?

Ko komo ¿yan gon be-de ne ro be-de un
wuwē un de?

⁵⁰ ¿Me wu ka nōmē kap se ká rem-se á?" '*

§ **Bqr-us ta'voor:43** 7:42-43 Hyen komo: Emos 5:25-27

(ut-Girik). * **Bqr-us ta'voor:44** 7:44 Hyen komo: Rwuu
25:9,40. † **Bqr-us ta'voor:45** 7:45 Hyen komo: Josu 3:14-17.

‡ **Bqr-us ta'voor:46** 7:46 Hyen komo: 2Sam 7:1-16; 1Nom
17:1-14. § **Bqr-us ta'voor:47** 7:47 Hyen komo: 1Gwm 6:1-38;

2Nom 3:1-17. * **Bqr-us ta'voor:50** 7:49-50 Hyen komo: Isha
66:1-2.

⁵¹ “Nò ya-o-cimi, yan-hur-ur hwo'og-de, yan-to-to ùn caar. Ur-hò bi, nò ùn yagè o-dorotte ùn **Kukt-o Shir**, bò tato nò nẹ nọmè à, ka nò m-nom ùn ce nò. ⁵² ¿N-mẹ ùn **yan-rwor ùn Ma-to Shir**, wu tato nò nẹ yagè m-rangse à, wu rọ kọn? Ye hoog ka ye nọmè ut-ma ùn haan-mọ ùn ka wan-Kashi ur-she'et wu nẹ à. Nò komo, nò ya'aste wu ùn kom-to ùn ya-o-**Roma**, bò nò họ wu à. ⁵³ Nò ye nẹ gọkse o-**karamsa** be-de ùn **yan-tom-ye Shir**, amba nò doru o á.”

A jirig Istipanus us-jor har wu mer

⁵⁴ Bò ye hogute kaane à, ye nomu us-ryaab deen har ye hew us-jow remen us-ryaab. ⁵⁵ Amba Istipanus ro shiishe ceng ùn **Kukt-o Shir**. Wu tuuru yish, wu ro ùn gwot o-Ton shir, wu hyanuru seps-mọ Shir, komo ùn Yeso nẹ eso ùn kom-o ur-re o Shir. ⁵⁶ Istipanus zeeru, “Gwot nò, me ùn hyan o-Ton tikshishe, komo ùn **Wà-wu un net** nẹ eso ùn kom-o ur-re o Shir.”

⁵⁷ Amba ye ciru kan-se o-zaaz deen deen, ye zwopu to-to ùn ye, ye moru wu da-o gaan. ⁵⁸ Ye ruutu wu so n-jim de o-bọ. Ye sengu wu us-jor ut-ta'ar. Ya-us-tor komo ye essu matuku-to ùn ye be-de ùn wu ken ko-beeb-wu, jin-de ùn wu Shawuru.

⁵⁹ Ye ro ùn jor-us Istipanus, wu nẹ, wu nomu us-kon wu zee, “Yeso Wan-Koyan, dek kukt-o re.” ⁶⁰ Wu kwukturu, wu damu cor m-'wons nẹ wu zee, “Wan-Koyan, taase o piishe ye ut-ma ùn de ka **ba'as-de** á.” Bò wu rurte kaane à, wu argu m-mar.

Bor-us eer

1 Shawuru komo wu shesu ka ye ho'e Istipanus à.

Shawuru rangsute yan-dor Yeso

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-koob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o o-**Samariya** ne, **yan-Tom Yeso** kuse cot. ²Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem un bo-o o-Samariya

⁴Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kene ye ha'e. ⁵Pirip nekuru bo-o o-**Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**. ⁶Bo hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à. ⁷Ya-ut-kot komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasü ye gom-se un ye myet. ⁸Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

* **Bor-us eer:3** 8:3 Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. Nga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya**-ne bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu. ¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à." ¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à. ¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne. ¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bo a yo'osu wu m-ho à komo wu momsu Pirip o-wur. Bo wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

¹⁴ Bo **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya**-ne gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye. ¹⁵ Bo Bitrus ne woote o-**Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**. ¹⁶ Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan. ¹⁷ Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

¹⁸ Bo Sima hyente, ashi un rwo un kom-to un **yan-Tom Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor. ¹⁹ Wu zeeru, "Me un cere, 'ya me no ka beeb-de, remen bo un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

²⁰ Amba Bitrus zeeru wu, "Wo un hwor ru ne

nɔa sabre! ¿Wɔ m-hyan ɔ o zee un hwɔr-ɔ o he kum un yar-mo Shir? ²¹ Hɔ-m ru rɔ kɔn un tɔ ka ma-to á kɔ hiin, un remen hur un du rɔ hond hond be-de Shir á. ²² Se o wonge un ka saktɔ-o yɔ-ɔ ɔ ne ɔ wotte à, kɔn Wan-Koyan kɔ wɔa soksu wɔ **ba'as-de** un ka rii-yo o nome barag-se m-nom un hur un du à. ²³ Remen un hyanag wɔ un shoob-ur yɔ-de ne, wɔ gekse n-me **ur-ba'as.**”

²⁴ Sima shasuru wɔ zee, “Kono no me nɔ Wan-Koyan taase kɔ o-gaan be-de un ka saw-to nɔ ogme à yo kum me.”

²⁵ Bɔ Bitrus ne un **Yohana** nome us-swo rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bɔ ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un kot-to o-**Samariya** ut-moor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

²⁶ A kane, wɔ ken wan-tom Wan-Koyan, wɔ zeeru Pirip, “Ine, o dɔre sɔ o-baar, ka cow-yo rwuune o-Urusharima à, ha-mo o-Gaza, cow-yo o-dákár.” ²⁷ Wu argu m-ine wɔ nekuru. Wu hyanuru wɔ ken net-wu o-Itiyopiya wɔ. Wu ro un caari-de ur-con ne† un gwomo-to o-Kandis,‡ wɔ un dak-ɔ o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wɔ sekemsute Shir. ²⁸ Bɔ wɔ rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wɔ, wɔ upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wɔ ma'asuru m-karante. ²⁹ Kukt-o zeeru

† **Bɔr-ɔs eer:27** 8:27 ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à kɔ ne wɔ a pesme à. ‡ **Bɔr-ɔs eer:27** 8:27 Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu.

Pirip, “Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne.”

³⁰ Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, “¿O nepste rii-yo wo m-karante?”

³¹ Wu shasuru, “Ay, me hoks m-nap a, se me kume wu ruru me a.” Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

³² Ka Ma-to Shir to komo to wu ro m-karante a to ro:

“A naku wu untun o-ca a neketu be-de m-pan.

Bu ya o-rwuug o-ca ro m-ma'as temb
un kom-to un wan-or-o un can-se un wur-o
un yo a,
kaanu ku nu-o un wu, wu hak a.

³³ A nomotu wu rem-se ba ur-bon
har a wen wu yo ro yo ma un wu a.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o
un wu?

Remen a dossussute hoog-mo un wu un ka
dak-o.” §

³⁴ Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, “¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ku net hor-wu?”

³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mo un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso.

§ **Bor-us eer:33** 8:32-33 Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik).

³⁶ Bō ye rotte ur-hew à, ye woōru be-de m-hō, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wū zeēru, “Gwot, m-hō! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-hō?”*

³⁸ Wū zeēru a ess ka keke-de un jōk de. Kap mō un ye yoor-ye kergundurū ye he'ebu m-hō, Pirip yo'osuru ka net-wū m-hō. ³⁹ Bō ye rwūunte m-hō à, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wū do Pirip m-hyan á. Wū argu arag-mō un wū o-zak. ⁴⁰ Amba Pirip hyanu hi un de un wū un bō-o o-Azotus. Wū rigū kap o ut-bō, wū rō m-rwōr un **Ma-to m-Rerem**, har wū woōru o-Kaseriya.

Bor-us jero

Waktune-m Shawuru be-de Shir
(Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wū argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wū un konse Shir. ² Wū konu wū genu wū ut-takurda wū heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir to ya-o-Damaskus, remen urege wū kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campo-ne kō ne'a-ne, wū hantu ye un bō-o o-Urusharima a ke'et ye. ³ Wū rō ur-hew, wū woōru yow yow o-Damaskus ne. Da-o gaan, wū hyanuru m-cecar n-ton mō caragsuru un wū. ⁴ Wū argu m-he n-dak, komo

* **Bor-us eer:36** 8:36 Mō ken gen-mō un dō ci-o 37Pirip zeēru, “Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wō m-nome.” Wan-ba-m-campo zeēru, “Um shereg Yeso Kiristi Wà-wū Shir wū.”

wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, “Shawuru, Shawuru ɔya wotte me m-rangse?”

⁵ Shawuru zeeru, “ɔWan wu ne o ro Wa-ut-Gos?”

Cor-o shasuru o zee, “Me ro Yeso ka wu wo m-rangse à. ⁶ Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, reeno a he wo m-rure rii-yo o he m-nom à.”

⁷ Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep á, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net á. ⁸ Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish à, wu do m-hyan á. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus. ⁹ Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swɔ, komo.

¹⁰ Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, “Hananiya!”

Wu komo wu shasuru, “Me ka, Wan-Koyan o.”

¹¹ Wan-Koyan zeeru wu, “Ine, o dore ka cow-yo a m-zee Cow-o Te'te à. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane à, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de. ¹² Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo.”

¹³ Amba Hananiya shasuru, “Wan-Koyan, un suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima à. ¹⁴ Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du à.”

15 Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, “Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otté jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne. 16 Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swó ba wu un con un remen jin un de à.”

17 Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, “Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde à. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kuk-t-o Shir** garamsuté wo.” 18 Ba un naas o-da, yo ken rii-yo untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho. 19 Wu reeru rii-yo m-re wu jamsu kum m-'wons.

*Shawuru ko'ote Ma-to Shir
un bo-o o-Damaskus*

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus. 20 Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wa-wu Shir**. 21 Myet bon ye hogu wu à, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, “Ashi, ¿wu wu ka hoome hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima á? ¿Wu un neke kané ka un sakt-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye á?”

22 Amba Shawuru dooru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hur-de un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus à, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bɔ a nomte ut-ho hiin à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Shawuru. ²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom à. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bo remen ye hoot wu. ²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bo n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bɔ Shawuru woonte o-Urusharima à, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** á. ²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bo Shawuru hyane Wan-Koyan un cow à, un bo Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne à, komo un bo Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus à, ba o-gyer. ²⁸ Bɔ un kane, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer. ²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu. ³⁰ Bɔ or un wu ne nepte kaane à, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un bo-o o-Tarsus.

³¹ Bɔ un ka da-o hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye ro un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-**Samariya** ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mo ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o

* **Bɔr-us jero:25** 9:25 Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

ut-men ne, ye dooru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bø Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un bo-o o-Ridda à. ³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro domb hak-us eer un gom-o us-ryam. ³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-rut o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine. ³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un bo-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom à. Ka da-o ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus 'yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un bo-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zee Dorkas à. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne. ³⁷ Un ka da-o, wu rukt o-wur, wu maruru. Bø ye zorte wu à, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton. ³⁸ Komo bo-o o-Ridda ro yow yow un bo-o o-Jopa ne. Bø **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda à, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bø wu woonte à, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mo un ne'a-ne ye campo un ye ne merme à, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-'won, ye ro

Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-o wu rokne un hoog à.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukuru wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bo wu hyente Bitrus à, wu argu m-ine wu she'eturu. ⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne à, wu tebbu ye Tabita un hoog ne. ⁴² Ka ma-to semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-sher be-ur Wan-Koyan. ⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-gut wu, wu a m-zee Simon à.

Bor-us op

Bitrus ne un Koneriyus

¹ Wu ken net-wu ro kon un bo-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* à. ² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro "Wan-seps un Shir,"* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne à, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir. ³ De ken ho-de, hohond-mo un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir**

* **Bor-us op:2** 10:2 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, "Koneriyus!"

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, "Wa-ut-Gos, zyan yo ne?"

Wan-tom-wu Shir zeeru wu, "Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wo m-nom à, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir. ⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mo o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus à. ⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa à."

⁷ Bo **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte à, Koneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi à. ⁸ Bo wu komoste ye m-rure un koyan kap à, wu tomuru ye ha-mo o-Jopa.

⁹ Bo ish geste à, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Koneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bo-o o-Jopa ne à, Bitrus daaru n-ton okuke, wu nomot us-kon. ¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bo a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re à, wu hyanu ut-hyangan. ¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kergune untun un caari-o o-gwodo. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass. ¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne à, un yege-no ye ut-kot ne. ¹³ Wu hoguru o ken cor-o zeeg wu, "Bitrus, ine, o pen, o ti."

¹⁴ Amba Bitrus zeeru, "Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa-o Mosa** zee a ti á."

15 Wụ dooru hɔgɛ un ɔr-o ayoore-o, o zeeɔ,
 “Rii-yo Shir nɔmɛ ba m-kukop à, taase o eeg yo
 rii-yo m-kukop.”

16 Bɔ korte kaane so-o o-tet à, da-o gaan ka saw-
 to argu m-da n-Tɔn shir ba m-rem.

17 Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan
 yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-ne ye
 Kɔneriyus tomne à wɔɔnuru. Ye cituru hun-ne
 be-de hur-o Simɔn ro à. Ye hyanuru o-hur, ye ro
 eso eso un ish. 18 Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot,
 “¿Kɔ Simɔn wu a m-aag Bitrus à comsute kane?”

19 Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to,
Kukt-o Shir zeeru wu, “Hun-ne nen tet ye ka
 kane un hoob-o ru. 20 Ine, o kerge hor-m-hor, o
 doru ye. Taase o hɔgɛ o-gyer á, remen me tombu
 ye.”

21 Bitrus kyerguru, wu nekuru be-de un ka
 hun-ne ye. Wu zeeru ye, “Me wu no o-hoob.
 ¿Yan yo hantu no?”

22 Ye zeeru, “Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-
 wu un **Roma**-ne wu, jin-de un wu Kɔneriyus, wu
 tomnu te. Wu kashi un net-wu, ‘Wan-seps un
 Shir.’† Ka wu kap o un hun-ne ye o-**Yahuda** ro
 m-rwor un ma-to un wu ut-kashi à. Wu wu, wu
 ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kukop wu rwo'e
 wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute
 to o he m-cep à.” 23 Bitrus agnuru ye, wu ya'aru
 ye be-de m-rew.

† **Bor-us op:22** 10:22 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un
 Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne
 à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba
 ko-Yahuda-wu á.

Bitrus un hur-o Koneriyus

Bò ish geste à, Bitrus inuru, wu nekuru un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiiru wu. ²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Kò n-ga ma Koneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-ne ye un wu ne. ²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Koneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuktu wu. ²⁶ Amba Bitrus zeeru wu ine, wu zeeru, "Ine! Ai, me ma net-wu."

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-ne deen morgute. ²⁸ Wu zeeru ye, "No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi ko ne wu gas, ko ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** á. Amba Shir zeeg taase um zee net, 'Shir a goks wo á.' ²⁹ Remen kaane, bo a tombe um haan à, me zee ay á. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me à."

³⁰ Koneriyus zeeru, "Ho-ut nass-to arge à, gon ka da-o, kwom-us tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope à, to m-cucas to m-sok ne. ³¹ Ka net-wu zeeru, 'Koneriyus, a gokste kon-us ru, ka koob-ne ye wo m-gu komo à, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir. ³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa à.' ³³ O rwo'e, um tombyte a agan wo, komo nomog ur-bon bo o haane à. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te rakste kap o un yo Shir Wan-Koyan zee wo à."

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Koneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, "O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-ne m-koos á. ‡ ³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-ne ye un ko o ke dak-o bo un wu ro un hoge un gyer-o un wu à, komo un kowan wu nome kashi rii ne à. ³⁶ No nepste tom-o wu tomunte hun-ne ye o-**Isra** à. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she'et-de ba ut-ween un Shir ne à. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un ko wu ke net-wu. ³⁷ No nepste bo ka ma-to seme kap o n-me de un dak-o o-Judiya à, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-ne m-ho à. ³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bo Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** à, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe à, gom-se un ye.

³⁹ "Te ro yan-swo-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya à, komo o-Urusharima ne. O ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-**kan**. ⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-ne ye hyenet wu. ⁴¹ Wu rwuun be-de un myet o un hun-ne á, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktute ya-o-sorog à. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar à. ⁴² Shir rwo'og te komo te ko'ote hun-ne **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e

‡ **Bor-us op:34** 10:34 Hyen komo: Kara 10:17.

wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma. ⁴³ Kap o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-**ba'as**.”

*Ye ro ya-Yahuda-ne á,
a ya'ag ye Kukt-o Shir*

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à. ⁴⁵ **Yahuda**-ne ye a koë à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda**-ne á, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**. ⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru, ⁴⁷ “¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à.”

⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

Bor-us op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda**-ne á gokste Ma-to Shir. ² Bo Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jorse ur-ko à, ye tepruru wu. ³ Ye zeeru, “¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?”

4 Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee:
 5 “Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwodo. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o woonu yow yow un me ne. 6 Bo um guttu o m-sok ne a, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-kot ne, un ye ro m-ja ne a, komo un yege-no ye ut-kot ne n-me. 7 Um hoguru o ken cor-o zeeg me, ‘Bitrus, ine, o pen, o ti.’

8 “Amba um zeeru, ‘Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa-o Mosa** zee a ti a, me wet yo m-he'edbe un nu re a!’

9 “Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, ‘Rii-yo Shir nome a reet a, taase o zee yo rii-yo m-kukop.’ 10 Bo korte kaane so-o tet a, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

11 “Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte a, a un tomon ye be un de rwuun-mo o-Kaseriya. 12 **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos a. Ka or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu. 13 Wu argu te m-rure bo wu hyane **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu a. Wu zeeru, ‘Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus a. 14 Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu a, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.’

15 “Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan a. 16 Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, ‘**Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba no

un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.* 17 To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os un wen Shir á!”

18 Bo **Yahuda-ne yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bo ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, “Ashi, har un ye ro **Yahuda-ne** á, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne.”

Hun-ne yan-dor Yeso
un bo-o o-Antakiya

19 Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus† ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda-ne** cot.‡ 20 Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda-ne** á ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan. 21 Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

22 Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

23 Bo wu woonte à, wu hyanuru komo sok-mo Shir nomo ye à. Wu nomuru o-zak. Wu doo ye

* **Bor-us op o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Seng 1:5. † **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

‡ **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Seng 8:1-4.

kap jaab-o ut-men unze ye ma'as m-sher ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan. ²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-sher ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bo un kanē Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hobontē Shawuru. ²⁶ Bo wu hyantu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de “**Kiristi-ne.**”

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Matō Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mo o-Urusharima. ²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabus, wu inuru eso. Wu nomuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nomog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nome gwomo-to un dak-to o-**Roma** kap à).§ ²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomte or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. ³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mo m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-us op us-yoor

*A doog rangse un hun-ne
yan-dor Yeso*

§ **Bor-us op o-gaan:28** 11:28 Hyen komo: Seng 21:10.

¹ Ʋn ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse ʉn ye ken ye be-de ʉn hun-ne **yan-dor Yeso**. ² **Here** rwo'og a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay. ³ Bɔ wu hyente **Yahuda**-ne hogute rerem-mo ʉn rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus ʉn cen wu. A ʉn nom to ka ʉn da-o ʉn **Biki-o ʉt-Burodi to ba m-Yist**. ⁴ Bɔ **Here** shipte Bitrus à, wu cuwtu wu ʉn kur-o m-ke'et ʉn kom-to ʉn karma-ne op ʉn cind [16] ye eret wu. Wu ro o-saktɔ wu hantutu wu n-me ʉn hun-ne wu piishitu Bitrus ʉt-ma a komse **Biki-o m-Pas**.*†

⁵ Bɔ Bitrus rotte n-me ʉn kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu ʉs-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de ʉn kur-o m-ke'et

⁶ Ʋn ka tet-mo rii-yo **Here** piishite Bitrus ʉt-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ʉt yoor. Wu ro m-rew n-tete o ʉn karma-ne nen yoor. Yan'er-de ʉn kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ʉr'er. ⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mo caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme ʉn kom-ʉt Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku ʉn du, komo o cup ka'ante-ʉt ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me." ⁹ Bitrus argu m-rwuun

* **Bɔr-ʉs op ʉs-ʉoor:4** 12:4 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks ʉn ho-de Shir ruute ye o-Masar à. † **Bɔr-ʉs op ʉs-ʉoor:4** 12:4 Hyen komo: Rwu 12:1-27.

wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nom à, nip-o á, wu hyene wu zee bo-o re wu. ¹⁰ Bo ye arge yan'-er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mo o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mo ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-sakto ye nomotu me à."

¹² Bo Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,‡ be-de hun-ne morge deen ye ro us-kon à. ¹³ Bo Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à. ¹⁴ Bo wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu ruru ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso.

¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bo ye tikshete à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye. ¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu ruru ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu**

‡ **Bor-us op us-yoor:12** 12:12 ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to.” Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

¹⁸ Bo ish geste à, rwuk-mo ur-hur mo ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à. ¹⁹ Bo **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu senguru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zeeru a hoom ye.

Mar-m Here

Bo un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno. ²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hooburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wua gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoobu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma. ²² Bo buug-de hun-ne hogute wu à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, “Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!” ²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mo a rwo'u ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bo ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-ɔs op ɔs-tet

*A dak komo a tom
Barnabas ne, un Shawuru*

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bo'ose be-ur gaan un **Here**
[Atipas] ne à), komo un

Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom o-**swoot**. **Kukt-o Shir** zeeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mo um agu ye ye nom à." ³ Bo ye nomoste o-**swoot** ɔs-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekuru o-Sarukiya, komo reno ye cwe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.* ⁵ Bo ye wote o-Saramis à, ye ko'ote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

* **Bor-ɔs op ɔs-tet:4** 13:4 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

6 Bo ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-ogwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso. 7 Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir. 8 Amba ka ko-ya-ogwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktuté hi-de un ka ko-Gwamna-wu taase wu dek ká ma-to o-nip. 9 Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shiiste un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish. 10 Wu zeeru, "Wo wa-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wo hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo. 11 M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, wo warag ko-po. A dek ya o-da, ba wo un hyan cucas-mo ur-ho."

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne biti yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à. 12 Bo ko-Gwamna hyente riio nome à, wu argu m-sher o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

*Burus ne un Barnabas
n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)*

13 Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekuru o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**† yaguru ye,

† **Bor-us op us-tet:13** 13:13 ut-Girik: Yohana Markus.

wʉ wargurʉ o-Urusharima. ¹⁴ Ye ne ye inurʉ cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so ʉn dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ʉr-Wuwe** de, ye cowurʉ ʉn **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, ye she'eturʉ. ¹⁵ Bɔ a karante takurda-to ʉn Ma-to Shir † à, sek-ye ye ʉn ká **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir** o wooturʉ ye tom unze, “No or te ne, urege no ʉt-ma ne to no hette te do ye ʉn jaab-o ʉt-men à, no nom.”

¹⁶ Burus inʉ eso, wʉ jaksʉ o-kom a resurʉ ceen. Wu zeeru, “No or re ʉn **Isra**-ne, komo no ye ro ʉn ‘Wan-seps ʉn Shir,’ § raks no! ¹⁷ Shir ye ʉn hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wʉ muute ka hun-ne ye caari-o o-dak ʉn da-o ye ro'e ʉn dak-o o-**Masar** à. Komo wʉ rwuntu ye ʉn ka dak-o ʉr-beeb ʉt-gwomo ne.* ¹⁸ Wu mo'og ʉr-hur ʉn ye ne be-de ʉs-hak kwooz-ʉt yoor [40] n-me o-kot. † ¹⁹ Da-o wʉ sabarse dak-ʉt ta'oor ʉn dak-o o-**Kan'ana** à, wʉ ya'asurʉ hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak. ‡ ²⁰ To ka dek be-de ʉs-hak zungu-ʉs nass ʉn kwooz-ʉt yoor ʉs-op [450].

“Bɔ ʉn kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ʉt-ma har ha-mo ʉn da-o Sama'era **wan-**

‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:15** 13:15 ʉt-Girik: “o-karamsa ʉn yan-Rwɔr ʉn Ma-to Shir ne” = kap takurda-to Mosa ʉn yan-Rwɔr ʉn Ma-to Shir ne gene à. § **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:16** 13:16 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps ʉn Shir” be-de ʉn net-wʉ, wʉ ʉn dorotte-o ʉn yoos-de ʉn Yahuda-ne à, amba ba ʉr-kɔ. Remen a kɔ wʉ á, Yahuda-ne ʉs-barag wʉ ba ko-Yahuda-wʉ á. * **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:17** 13:17 Hyen komo: Rwu 1:7; 12:51. † **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:18** 13:18 Hyen komo: Qog 14:34; Kara 1:31. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:19** 13:19 Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1.

Rwor un Ma-to Shir. § 21 Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wa Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].* 22 Bo Shir ruute Shawuru a, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne a, wu zeeru, 'Um kumug **Dawuda** wa **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne a. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone a.'†

23 "Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra-ne Wan-Gwu**, Yeso, bo wu esse ut-ma a. 24 Rii-yo Yeso haante, **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-Isra Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.‡ 25 Bo **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu a, wu zeeru, '¿Wan wu ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu a. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de a, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us a.'§

26 "No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda-ne** a 'Wan-seps un Shir'* be un no, na

§ **Bor-ɔs op ɔs-tet:20** 13:20 Hyen komo: Piis 2:16; 1Sam 3:20.

* **Bor-ɔs op ɔs-tet:21** 13:21 Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21.

† **Bor-ɔs op ɔs-tet:22** 13:22 Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bong 89:20. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-tet:24** 13:24 Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3.

§ **Bor-ɔs op ɔs-tet:25** 13:25 Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27. * **Bor-ɔs op**

ɔs-tet:26 13:26 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu a.

ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o. ²⁷ Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob. ²⁸ Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** woo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.† ²⁹ Bo ye shoossute kap o un bo un rii-yo a gene mosse un wu ne à, ye kergunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.‡ ³⁰ Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar. ³¹ Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swose un ma-to un wu be-de un hun-ne na.§

³² “Te ma te hantutu no **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à. ³³ Dade wu 'yonse Yeso ut-marimar à, wu shoosutu na ka swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,
“ ‘Wɔ Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.’*

³⁴ Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mosse un ine-mo un wu ne unze,

† **Bor-us op us-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15. ‡ **Bor-us op us-tet:29** 13:29 Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56;

Yoha 19:38-42. § **Bor-us op us-tet:31** 13:31 Hyen komo: Seng

1:3. * **Bor-us op us-tet:33** 13:33 Hyen komo: Bong 2:7.

'Man ya'as wo ka kwum-o, o ba m-kukop
o um nome **Dawuda** ma-to un o à.'†

³⁵ Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu
zeeg,

'Wo yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.'‡

³⁶ "Bo un da-o **Dawuda** komse m-shoos un
senge-mo Shir ya'asu wu un da-o un wu à, wu
argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne,
wur-o un wu wumuru komo. ³⁷ Amba Yeso wu
Shir 'yonse ut-marimar à wu wum un saag á.

³⁸ "Remen kaane, or re ne, um conog no nep
unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me no
m-rure à. ³⁹ Komo be-de un wu o kap bo un wu
shere o-nip à, wu waragte kashi un net un hyan-
mo Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya
keer-de un to à. ⁴⁰ Remen kaane muut no ur-hi,
taase ka rii-yo Shir rwore nu à, n-me un takurda-
to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à, yo nom un no
ne:

⁴¹ " 'Raks no, no yan-nom ur-ar,
made-o a ruk no, no mer!

Remen man nom mo ken senge-mo,

un ho-ut no, senge-m no a sher un mo ne á,
ko wu ken wu ruru no!'§ "

⁴² Bo Burus ne, un Barnabas ro m-rwuun
un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à, hun-ne
konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-
se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone à. ⁴³ Bo
hun-ne caagute à, **Yahuda-ne** ut-moor ne, komo
un **Girik-ne** ye muute hi un de un ye **Yahuda-ne**

† **Bor-us op us-tet:34** 13:34 Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik).

‡ **Bor-us op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bong 16:10. § **Bor-us
op us-tet:41** 13:41 Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik).

à, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye dooru m-'wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mo Shir.

⁴⁴ Bo **Ho-de ur-Wuwe** riginte à, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan. ⁴⁵ Amba bo **Yahuda**-ne hyente morog-de un hun-ne deen à, shoob-ur hooru ye. Ye dek ma-to Burus rwore á, ye ro un reeb-to un wu.

⁴⁶ Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zeeru. "No **Yahuda**-ne no depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo no yagu to à, no rwuntute o ka no depe no kum hoog-mo ba m-ta á. To, te un neke be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. ⁴⁷ Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste te bo wu zee à,

"Um rwog'og wo o wakte m-cecas
be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak.* "

⁴⁸ Bo ye ro **Yahuda**-ne á hogute kaane à, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hoog-mo ba m-ta komo ye sheru o-nip.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap. ⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye "Yan-seps un Shir,"† ye a m-'ya ut-gos à, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu

* **Bqr-us op us-tet:47** 13:47 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6.

† **Bqr-us op us-tet:50** 13:50 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye. ⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya. ‡ ⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shiishe ceng un **Kukt-o Shir**.

Bor-us op us-nass

*Burus ne, un Barnabas
haag bo-o o-Ikoniya*

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda-ne** o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete à. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda-ne** un ye ro **Yahuda-ne** á, ye shereg be-de Shir. ² Amba **Yahuda-ne** ye yage m-sher be-de Shir à, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda-ne** á, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kané deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye à. Wan-Koyan komo wu suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye.

⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda-ne**, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda-ne** á un **Yahuda-ne** ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogte **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar. ⁶ Bo **yan-Tom Yeso** hogute kaane à, ye somuru ha-mo un bo-to

‡ **Bor-us op us-tet:51** 13:51 Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her à. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya. ⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

*Burus ko'otte Ma-to Shir
un bo-o o-Risiya*

⁸ Un bo-o o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu à. Wu ro tara, ⁹ wu ro un raks un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sher ne mo woo'e a taaste gom-o un wu à, ¹⁰ wu 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-us ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!" ¹² Ye egu Barnabas ur-jin Zeyus, Burus ne, ye egu wu *Hermes*, remen wu ro co-o ut-ma. ¹³ Wan-Cow un kon-se shir Zeyus, wu pyo-o un wu ro un jim-de o-bo à. Wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus, wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso** ut-seke.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane à, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-'wons ne ye ro m-zee, ¹⁵ "¿Remen ya notte m-nom kaane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukute ka rem-se o-hwaa se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu

nɔmɛ o-Tɔn, o-dak ne à, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo rɔ ne n-me un to à.* ¹⁶ Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok à. ¹⁷ Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa á. Wu wu rɔ nɔ un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu rɔ nɔ m-coks un rii-yo m-re, wu rɔ nɔ komo un rwɔ un zak-o ut-men." ¹⁸ Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-**seke** remen ye á.

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste. ²⁰ Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye riku wu à, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-o o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-o o-Siriya

²¹ Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe à, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,† ²² ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-'ya m-'wons be-de m-sher be-de Shir. Ye rɔ m-zee, "Se mosse un swɔ ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir." ²³ Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de à, mosse us-kon ne o-**swoot** ne à, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu à. ²⁴ Ye doruru so un

* **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:15** 14:15 Hyen komo: Rwu 20:11; Bong 146:6. † **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:21** 14:21 o-Antakiya n-me dak-o o-Bisidiya.

dak-o o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya. ²⁵ Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-o o-Perga à, ye argu m-neke bo-o o-Attariya.

²⁶ Bo un kané komo ye daaru hat-o m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye à. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo. ²⁷ Bo ye woonte à, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye à, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne á ish-o m-sheer o-nip à. ²⁸ Ye she'etundururu reen o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima

¹ Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-o o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, "Urege a ko no ur-ko bo jindo o **Mosa** zee á, noa hoks kum un gwu á."* ² Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwo'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromé un ka ma-to.

³ Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiiru ye, ye nekuru ye doruru so un dak-o o-Pinikiya o-**Samariya** ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip à. To ka rwo'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-o ut-men deen.

* **Bor-us op us-taan:1** 15:1 Hyen komo: Rewi 12:3.

⁴ Bō ye woote o-Urusharima à, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas rurū ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye à.

⁵ Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zeeru, “Depete ye ro **yan-Yahuda**-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye.”

⁶ Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-
orom n-te un ka ma-to. ⁷ Bō ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen à, Bitrus inu eso. Wu zeeru ye, “Or re ne, nō nepste cin o-da ne Shir daagu me be un nō, unze ye ro **Yahuda**-ne á he hōge un **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.†
⁸ Shir komo wu nape hur-de un kowan à, wu rwuntute unze wu gokstu ye bō wu ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bō wu ya'u na à.‡ ⁹ Komo wu kutu na m-koos un ye ne á, un remen wu muute hur-to un ye cas cas be-de m-sher o un ye. ¹⁰ ¿Yan yo ne notte un meger-to Shir? A m-meger un Shir urege a gaktute ye ken ye dorotte-o **o-karamsa**. Kō na un tat na ne, a jesusute ka **karamsa-o** koyanda! ¹¹ Amba a shereg unze be-de un yar-m Wan-Koyan Yeso a kum gwu, untun ye ma bō ye kume à.”

¹² Myet o un morog-de un hun-ne reesu ceen, ye raksuru Barnabas ne un Burus. Ka da-de, Barnabas ne un Burus rwore ma-to us-napa, un

† **Bor-us op us-taan:7** 15:7 Hyen komo: Seng 10:1-43. ‡ **Bor-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4.

rem-se o-made ne se Shir nome be-de un ye à,
n-me un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹³ Bò ye komoste ut-ma à, **Yakubu** shasuru. Wu zee, “Or re ne, raag no me. ¹⁴ Simon rworog bo Shir cire con-to un ye ro **Yahuda**-ne á, be-de un dek un ye ken hun-ne ye be-de un ye, ye waragte ye ma un wu. ¹⁵ To ka komo to nomog ur-hond un ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Bò to ro gense à unze,

¹⁶ “ ‘A nomse kaane man mun
um ja'as ma un hur-o **Dawuda** o bu'uge à,
Ko de nomte o bu'ugsute à, man ja'assu o m-ma,
komo um 'yons o.

¹⁷ Kaane ges-o un hun-ne hette me m-hoob me
Yawe,
ye ro **Yahuda**-ne á ye um daage
ye waragte ye ma re à.

Kaane Yawe rwore, wu rwore bo un se,

¹⁸ um rwo'og hun-ne re ye nep ka rem-se cin
n-ga.'S

¹⁹ “Remen kaane um hyanag udepe a su'e ye
ro **Yahuda**-ne á ye ro un waktune be-de Shir à.

²⁰ Un suge-de un kaane ma a genu ye o-takurda
a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o
m-gir á, taase ye nom o-as, ko ye ti ap-mo un gut-
de a pane á, komo m-hyo ne.* ²¹ Remen hun-ne
ko'ote **karamsa**-o **Mosa** un ko o ke bo-o. Cin un
zaman-yo n-ga, ye nomoste kaane un kuke-to un

§ **Bor-us op us-taan:18** 15:16-18 Hyen komo: Emos 9:11-12
(ut-Girik); Isha 45:21. * **Bor-us op us-taan:20** 15:20 Hyen
komo: Rwu 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16.

yoos un Ma-to Shir un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o un sek-ye yan-dor

²² Yan-Tom Yeso un sek-ye ne, mosse un kap o un hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de un ye, ye tomot ye ha-mo o-Antakiya mosse un Burus ne un Barnabas. Ye dagnu Yahudas (wu a m-zee Barusabas a), komo un Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor a. ²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zee a:

“Be-de un or no ne, **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne ye un hun-ne yan-dor, ha-mo un yan-dor ye ro baag-o un ye, **Yahuda**-ne ye a, un bo-o o-Antakiya, komo un dak-to o-Siriya ne un o o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge unze ye ken be un na ye ya'ag no ur-koob un ma-to un ye. Ye zo'ogsutu no, ko de nomte a a rwog ye m-nom kaane a.

²⁵ Remen kaane, bo te pu'uste ut-orum a, te hyanuru nomog ur-bon te deger ye ken ye te tombu no ye, un or na ne, ye ro, Barnabas ne un Burus. ²⁶ Ye ya'ase hooq-mo un ye remen jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

²⁷ Remen kaane, te tombute Yahudas un Siras. Ye un hi un de un ye yea rwuntu no nip-o un ka rem-se un nu-o un ye. ²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nomog ur-bon, kaane komo te hyanag nomog ur-bon, taase a ru'u no se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu no a. ²⁹ Taase no re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir a, m-ap mo a **seke** a, mosse m-hyo ne, un ti-m ap-mo ur-gut ne de a miggre ur-geks a, komo o-as ne. Urege no ereg hi un no

be-de ʉn se ka rem-se, nɔ nɔmɔg ɔ ka rii-yo ʉr-bon. She'et nɔ gwugwu.”

³⁰ A tomuru ye, ye nekuru o-Antakiya. Bɔ ye karaksute hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye ya'asuru o-takurda. ³¹ Bɔ hun-ne karantute o-takurda komo à, ye nomuru zak-o ʉt-men ʉn remen sorog-yo ye kume à.

³² Yahudas ʉn Siras komo, remen ye hi ʉn de ʉn ye **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ye, ye nakuru or ʉn ye ne ʉt-to ʉt-ma ne deen, ye dooru ye m'wons. ³³ Bɔ ye nomoste ʉt-ho hiin ʉn ka be-de à, a argu ye m'yons gwugwu, ye warguru be-de ʉn ye tomnu ye à.† ³⁵ Burus ne ʉn Barnabas rewuru ʉt-ho hiin o-Antakiya. Ye ro ʉn ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ʉr-yoos, ye ro komo ʉn rwor ʉn **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

Burus wongute ʉn Barnabas ne

³⁶ Bɔ a nomte ʉt-ho hiin à, Burus zeeru Barnabas, “Haan a dore kap bo-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gasté or na ne, a hyenet bo ye ro à.” ³⁷ Barnabas conuru ye dek **Yohana** Markus ye nekite ʉn wu ne. ³⁸ Amba Burus hyanuru u nom ʉr-bon ye neke ʉn Markus ne á remen n-ga wu ro yagusutu ye ʉn dak-o o-Bampiriya, komo wu yagute re co m-senge be-ʉr gaan ʉn ye ne.‡ ³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har wooru ye m-wonge.

† **Bɔr-ʉs op ʉs-taan:33** 15:33 To ken takurda-to: Ci-o 34Amba Siras daaguru m-she'et káne. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-taan:38** 15:38 Hyen komo: Seng 13:13.

Barnabas dekurū Markus, ye cowurū hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus. § 40 Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'ʊsu ye n-me ʊn yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inuru. 41 Ye doruru so ʊn dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** ʊn do ye ʊr-beeb.

Bɔr-ʊs op ʊs-cind

Timoti dorute Burus ne ʊn Siras

¹ Burus haarū o-Darbe, o-Ristira ne. Wū ken ko-ya-neke-m Yeso wū ro n-me o-Risiya à, jin-de ʊn wū **Timoti**, wà-wū ʊn wū ken ne'a-wū ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato ʊn wū komo ko-**Girik**-wū. ² Yan-dor ye ro ʊn bɔ-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye ʊn bongon-ur **Timoti**. ³ Burus conuru **Timoti** shii wū. Remen kaane, wū deku wū, wū koru wū ʊr-ko. Wū ʊn nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro ʊn to ka be-to à, kap ye nepste tato ʊn wū ko-**Girik**-wū.

⁴ Da-o Burus ne ʊn Siras ro ʊr-hew à, ye ro m-dorog bɔ-ʊt-bɔ, ye sengu m-rure ʊn hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** ʊn sek-ye ne be-de ʊn hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye ruru yan-dor-ye dore ka ko'ot-o. ⁵ ʊn kaane hun-ne yan-dor doote m-'wons be-de m-sher o-nip, ye ro m-do ʊt-moor ko de ke ho-de.

N-me ʊt-hyangan, net konog Burus wū haan ʊn dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'uru dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** weneg ye nom ʊn ma-ʊt

§ **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:39** 15:39 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

Wan-Koyan dak-o o-Asiya. ⁷ Bō ye woote dak-o o-Misiya à, ye nomu m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á. ⁸ Ye doruru riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru hamo o-Toruwás. ⁹ M-Tet, Burus hyanu ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wu hyanuru wu ken net-wu un dak-o o-Makidoniya wu ro eso, wu ro wu us-kon wu ro m-zee, “Haan o-Makidoniya, o gu te.” ¹⁰ Bō Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomu m-senge te pest hamo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'otté **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-ho o-Toruwás te inuru se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis. ¹² Bō un kane komo te argu marag hamo o-Piripi o ro un kus-o un gwomo-to o-**Roma** à, komo o ro caari-o o-bo un raag-o o-Makidoniya. Te nomu kane ut-ho.

¹³ **Ho-de ur-Wuwe**, te ruuru un ish-o o-bo, te nekuru n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom us-kon ro kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturu te nomuru ne'a-ne ut-ma ye morge un ka be-de à. ¹⁴ Wu ken ne'a-wu ro kon jin-de un wu Ridiya, “Wan-seps un Shir,”† wu ro te

* **Bor-us op us-cind:11** 16:11 o-Samutarkiya dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-cind:14** 16:14 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

m-hogē. Wū ko-yan-bo-o o-Tiyatira wū, wū ro m-baab ūn gund-ūt jaas-tō tō ūn hwor. Wan-Koyan tikshṭe hur-de ūn wū, har wū estē ūr-hi wū raks rii-yo Burus rworē à. ¹⁵ Bō a yo'ostū wū m-hō ūn hun-nē yē ūn hur-o ūn wū nē à, wū konūru tē. Wū zēerū, “Urege nō dek mē wan-sher o-nip be-ūr Wan-Koyan tō, haan nō ūn hur-o re, nō she'et.” Wū kokorsurū tē, tē argū m-dek ūn ma-tō ūn wū.

A ka'ag Burus nē ūn Siras

¹⁶ De ken hō-de, tē m-nekē be-de ūn nōm ūs-kon, tē go'onurū ūn wū ken wan-ne'a-wū nē ko-guw, ko-ya-o-gwot-wū ro ūn wa-ūt-kot nē. Yan ka ko-guw-wū komo yē ro ūn kum ūn hwor deen be-de ūn ka gwot-o wū rotte à. ¹⁷ Wū sengū tē m-dore, tē Burus nē, wū ro o-zaaz. Wū ma'asurū m-zēē, “Ka hun-nē yē guw-nē Shir yē wū rō Wa-ūr-Bēeb Kap à, yē rō nō ūn kute ūn cōw-yo ūn gwū!”

¹⁸ Wū sengurū m-nōm kaane ūt-hō deen. Men-ūt naasurū Burus deen, wū wakturū. Wū zēerū wa-ūt-kot, “Ūm zēeg wō n-mē ūn jin-ūr Yēsō **Kiristi**, wongē ūn wū nē.” Ūn gyept-o ūn yish, wa-ūt-kot wongē ūn wū nē.

¹⁹ Bō yan-wan-ne'a hyente cōw-yo yē rotte ūn kum ūn hwor kessutē yē à, yē shipurū Burus nē ūn Siras. Yē nakū yē har n-mē ūn be-de ūt-baab ūn co-o ūn yan-piish ūt-ma. ²⁰ Bō yē woote yē ūn co-o ūn yan-piish ūt-ma à, yē zēerū, “Ka **Yahuda**-nē yē suute bō-o na. ²¹ Yē m-yoos ūn jind-se depe a goks kō a dore á, remen tē **Roma**-nē yē.”

²² Hun-nē kargurū be-de ūn yē da-o gaan. Yan-piish ūt-ma yoogurū matuku-ūt Burus nē komo

ye rwō'urū a bu ye ūs-rak. ²³ Bō a bu'utē ye deēn à, a ka'urū ye be-de ūn kur-ō m-ke'et. A zeerū wa-ur-'er de ūn ka kur-ō wū 'er ye m-sōk ne. ²⁴ Wū komo bō wū gokstē tō ka ma-tō à, wū rwō'u ye reēnō n-me n-me de o-kur, wū kamturū na-se ūn ye ūn caari-tō ūt-ce.

²⁵ Da-o purgē, Burus ne ūn Siras ro ūs-kōn ye ro ūs-sep tō ūn bōngōn-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hogē. ²⁶ Da-o gaan, dak-o nukturū deēn, har hwuk-ō ūn ka kuke-ō nukte. Da-o gaan ish-se ūn o kap argū m-tikshe, bō ūn ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etū ye à ussurū. ²⁷ Bō wan-'er-de ūn ka kur-ō zūtutē be-de m-rew à, wū hyanurū ish-se o-kuke tikshishe, wū mu'usunū magay-ō ūn wū, wū ro ūn zōngē-tō wū hoot hi ūn de ūn wū, ūn remen wū hyanag sa o zee ye a ka'e à ye ūn sōm. ²⁸ Amba Burus 'yonsū cor m-'wōns ne. Wū zeerū, "Taase o hogusse hi ūn du m-hoog á. Ai, myet-m tē tē rō kōn!"

²⁹ Wan-'er-de ūn ye a ka'e à zeerū unze a hante ūt-pitirra. Wū cowurū n-me, wū heerū ūn co Burus ne ūn Siras. Wūr-ō ūn wū rō ūs-zap se o-gyer. ³⁰ Ka da-o, wū rwunturū ye n-do. Wū zeerū, "Sēk-ye, ¿re ūm he m-nōm ūm kumut gwū ne?"

³¹ Ye komo ye zeerū, "Sher ūn Wan-Koyan Yeso, wō ūn yakar ru ne, noa kum gwū." ³² Ka da-de, ye rurū wū ma-ūt Wan-Koyan, wū, ūn hun-ne ye ro ūn hur-ō ūn wū ne kap à. ³³ N-me ūn ka tet-mō, wū deku ye, wū sosurū ye nat-tō ūn ye. Ba m-jime, a yo'osurū wū m-hō ūn yan-hur-ō ūn wū ne kap. ³⁴ Ka da-de, wū tuwturū ye ūn hur-ō ūn wū, wū hantu ye rii-yo m-re. Wū ūn yan-hur-ō

un wu ne kap zak-o hooru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

³⁵ Bo ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye rururu ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye." ³⁶ Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwuun no, no arag keez keez."

³⁷ Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo zyea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

³⁸ Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bo ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à. ³⁹ Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bo un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bo-o. ⁴⁰ Bo Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bo ye hyenuste yandor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'yoor

A yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bo-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bo-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne. ² Bo wu wete à,

Burus cowa **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir. ³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, "Ka Yeso-wu um ruru no a, wu ro ka **Kiristi-wu**." ⁴ Ye ken hun-ne ye un **Yahuda-ne** komo un **Girik-ne** ne "Yan-seps un Shir"* mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda-ne** nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab a m-o ne. Bo ye kargute kap o un ye a, ye 'yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutu ye be-de un hun-ne. ⁶ Bo ye hyente ye 'wos ye a, ye nakuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, "Ka hun-ne ye, ye ro m-'yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak a, ye ka haane har kane. ⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa-o** ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomo-wu ro kon, unze jin-de un wu Yeso." ⁸ Bo hun-ne ya-o-bo un yan-piish ut-ma ne hogute to ka a, hur-de un ye inuru. ⁹ Ye ho'os Jason un ye ka ne a, se da-o ye gokse hwor-ye

* **Bor-us op us-ta'voor:4** 17:4 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a.

o-beri un kom-to un ye à.

Burus ne un Siras o-Biriya

¹⁰ Bø tet-m rewte à, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bø-o o-Biriya. Bø ye woote reeno à, ye cowuru kuke-o un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir. ¹¹ To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceker-se un gen-mo un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o à. ¹² Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

¹³ Amba bo **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya à, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reeno, ye ro un 'yons un hur-de un ye. ¹⁴ Da-o gaan, komo yan-dor rwo'uru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kanè to kon. ¹⁵ Ká yan-dor-ye shie Burus à, ye wootu wu har o-Atina. Bø ye inite m-muun à, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bø-o o-Atina

¹⁶ Bø Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bø-o o-Atina à, men-to un wu tukuru deen bo wu hyane bø-o shiig un pyo-se m-gir à. ¹⁷ Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-o un yoos un**

Ma-to Shir un **Yahuda**-ne, un ye ken ye ne “Yan-seps un Shir.†” Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab à. ¹⁸ Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-us-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, “¿Yan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?” Ye ken ye zeeru, “Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to.” Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-inē ne be-de ut-marimar. ¹⁹ Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bo-o zeeru wu, “¿Ko woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte? ²⁰ Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to á. Te conog te nep bo to ro à.” ²¹ (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina à, ye jiište m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

²² Burus inu eso un her-o un morog-de un ya-us-nap,‡ wu zeeru, “No hun-ne ye o-Atina, um nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo. ²³ Remen da-o um m-pa'e n-me o-bo à, um gwot rem-se no un nome m-guw à, har ma um hyanag un o ken **hana-o** o **ur-seke** m-gen ne n-ton un o a geneg unze, ‘Remen Shir ye a nape á.’ To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu à, ma-to un wu me no m-rwuunte cas.

²⁴ “Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo

† **Bor-us op us-ta'voor:17** 17:17 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-ta'voor:22** 17:22 ut-Girik: o-Arepagus.

rō ne n-me un o à, wu wu rō Wan-Koyan wu o-
Ton o-dak ne. Wu rō m-she'et un pyo-o net ma'e
á. ²⁵ Kaane komo wu rō un hoob-o un gwu be-de
un net á. Wu rō un hoob-o un yo ken rii-yo á,
remen wu rō un 'ya un kap o un hun-ne hoog,
m-shik ne un kap o un rii-yo ye rō ne o-hoob à. §
²⁶ Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net
wan-gaan, remen ye she'ette un kap o un hek-o
un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-
da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à,
un bo un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette
m-she'et ne à. ²⁷ Shir un nom kaane remen ye
hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de
nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na
á. ²⁸ Ai, 'Be-de un wu a rō nō un nom m-hoog,
atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un
rii-yo a m-nom ne,' bo ye ken yan-sep-ut nō ye
rwore à unze, 'O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.'
²⁹ "To, bo a rō nō baag-o Shir o à, ai, udepe a
nom us-barag a zee Shir rō m-sha ne untun mo
o-zinariya, ko mo o-azorpa, ko mo ur-ta'ar á, de
net zwo'e un weer-se un hi un de un wu á. ³⁰ N-
ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á,
remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka,
wu zee kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage
ba'as-to un ye, ye waktune be-de Shir. ³¹ Remen
wu essusute ur-ho de wu he m-haan wu piishite
hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu
ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un
nom-mo un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu
ut-marimar."

³² Bō ye hogute ma-to m-ine ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, "Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à." ³³ Kane o ka Burus wonge un ye ne. ³⁴ Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisiyus ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-us-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

Bor-us op us-eer

Burus un bo-o o-Korinti

¹ Bō un to ka, Burus yagu bo-o o-Atina wu neku bo-o o-Korinti. ² Reeno wu 'wosse wu ken ko-**Yahuda**-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bo-o o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bo-o o-Korinti á, ye un rwuun dak-o o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-**karamsa**, wu zee kap o un **Yahuda**-ne ye ru n-me bo-o o-**Roma**. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti. ³ Hongsuru senge-mo un ye ragaan mo un mo ma Burus ne, ye ro un jor-o ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mo un ye be-ur gaan. ⁴ Ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakanté **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁵ Da-o Siras ne un **Timoti** woone rwuun-mo o-Makidoniya à, Burus ya'u kap o un da-o un wu un ko'ot un Ma-to Shir. Wu ro **Yahuda**-ne m-rure o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**. ⁶ Amba ye

esuru wu un sunē-mo ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukturu matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** á. Shi-mo un caane be-de un ye ro **Yahuda**-ne á um he'e."

⁷ Wu argu m-ine un ka be-de, wu nekurū un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-o un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne. ⁸ Kiribus, wu ro wan-co-o un ka morog-de à, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-o un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus à, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-ho.

⁹ De ken ho-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wo hoge o-gyer á, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wo she'et temb á, ¹⁰ remen me be-ur gaan un wo ne. Yatt-wu he wo m-ru'e ut-kom wu nomotu wo yo ken rii-yo á, remen me un hun-ne ne deen un ka bo-o." ¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-o Gariyo ro ko-Gwamna un dak-o o-Akaya à, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma. ¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mo Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene à."

* **Bor-us op us-eer:7** 18:7 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

14 Bø Burus rotte un ma-to un cept ut-ma à, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, “A ro zeegē ma de ken **ba'as-de** wu nome, ko caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no. 15 Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un to be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom saktō-ō um piishitē wu ut-ma un gon se ka rem-se á.” 16 Wu yanu ye n-me un kuke-ō m-piish ut-ma. 17 Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-ō un yoos un Ma-to Shir** à. Ye nomu wu us-sorog un her-ō un kuke-ō m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was á.

Burus waragte o-Antakiya (o o-Siriya)

18 Burus dooburu ut-ho hiin un bo-ō o-Korinti. Ka da-ō, wu zeeru yan-dor se de ken ho-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-ō m-ho ha-mo un dak-ō o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bo-ō o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-ō m-ho.† 19 Bø ye woote o-Apisu à, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-ō un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne. 20 Ye konuru wu, wu do m-doobe ut-ho be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye á. 21 Amba bo wu inu ye m-yage à, wu zeeru, “Man muusune be un no urege Shir zeeg.” Ka da-de, wu inuru o-Apisu un hat-ō m-ho.

† **Bor-us op us-eer:18** 18:18 Hyen komo: Qog 6:18.

²² Bø wu kergunte bø-o o-Kaseriya à, wu nekurū wu gassurū hun-ne yan-dor. Ka da-o wu argurū so o-Antakiya.

²³ Bø wu she'ete hiin o-Antakiya à, wu inuru wu pa'uru dak-o o-Garatiya un dak-o o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bø-ut ut-bø, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-'wons.

Aporos ko'ote Ma-to Shir o-Apisu

²⁴ A kane wu ken ko-**Yahuda**-wu haanuru o-Apisu, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bø-o o-Arezandiriya. Wu wan-nap ut-ma, wu nepste gen-mo un Ma-to Shir m-sok ne. ²⁵ A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso á, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot. ²⁶ Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bø Biskira ne un Akira hogute wu à, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

²⁷ Bø Aporos cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya à, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstú wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bø wu woote reenø à, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane. ²⁸ Aporos ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-'wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-us op us-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisu atette-o

¹ Da-o Aporos ro'e o-Korinti à, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu wooru bo-o o-Apisu, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen à. ² Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?"

Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** á."

³ Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?"

Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

⁴ Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu roon' à."*

⁵ Bo m-hoge kaane, a argu ye m-**yo'os m-ho** n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hor-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur à. ⁷ Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisu

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sher o-nip. Har ye nomuru yan-dore un

* **Bor-us op us-jero:4** 19:4 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus. ¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne á.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan á.

¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne à. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu à." ¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'yoor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo ¿wan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisu à, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, hogute ma-to un ka rii-yo kore à. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso. ¹⁸ Ut-moor ne

be-de un ka ye shere o-nip à, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas. ¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tuksuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte cekerse un ka hwor-ye un ka takurda-to à, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op à [50,000]. ²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

²¹ Bo un nom-mo un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wua he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gagte hi un de m-ha um hyante bo-o o-Roma." ²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mo o-Makidoniya, wu ne wu dooburu ya o-da un dak-o o-Asiya.

Yons un hur-de un hun-ne o-Apiisu

²³ Un ka da-o, a nomog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen à, remen un Cow-o un Wan-Koyan.

²⁴ Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwo un azorpa à, wu ro m-zwo un sha-mo un pyo-o un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mo o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

²⁵ Wu karagsuru ye kap yan-nom un gon ka senge-mo. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mo ne atte no m-kum un hwor. ²⁶ Komo no hyanag no hogusse, ba kane o-Apiisu cot á, se um zee kap dak-o o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro

hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nome ut-kom à, ba shir o á. ²⁷ Ma-ut a nom m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-o un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwaa, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-o o-Asiya har un hono o-dak ne ro wu m-kwukte à.”

²⁸ Bo ye hogute kaane à, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cor da-o gaan ye ro m-zee, “Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!” ²⁹ Ba un naas o-da, bo-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mo un ka be-de atte m-morge à. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne à. ³⁰ Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu. ³¹ Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-o o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne à. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cuw be-de un ka morog-de á.

³² Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morgute á. Ye ken ye ro un 'yons us-cor ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hon. ³³ Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomute ye ut-ma. Wu conog wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi á. ³⁴ Amba bo ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ro m-zee, “Gos-ut kumute be-ur

Artemis un Apisu-ne!” Ye nomog kaane har awa us-yoor.

³⁵ Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bo-o rwo'u ye m-res ceen. Wu zeeru, “No hun-ne ye o-Apisi! Ai, ko wu ke nepste unze bo-o o-Apisi o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mo n-Ton a. ³⁶ M-moka yatt-wu he m-she un to ka a, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nom rem-se o-saa a. ³⁷ No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-o un shir na a, komo ye yo'og Artemis a. ³⁸ Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mo un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt. ³⁹ Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hon, yo no cone m-hante a, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma. ⁴⁰ Remen ka morog-de ro depete a. Ye ken gwomo-ne piishite na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishe ut-ma a.”

⁴¹ Bo wu rurte kaane a, wu yaguru kowan wu neke hur-o un wu.

Bor ur-kwooz

*Burus waragte dak-to
o-Makidoniya o-Girik ne*

¹ Bo ka ween-to hebussute a, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-o o-Makidoniya. ² Bo wu pa'agsute ka raag-o a, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bo-to wu dore a. Ka da-de, wu argu m-wo dak-o

o-**Girik**. ³ Wụ nọmụ reng-us tet kane. Wụ ro ut-zonge wụ deet hat-o m-ho wụ waragte dak-o o-Siriya. Ka da-de, wụ nape unze **Yahuda**-ne rewesute wụ rew-ur yo-de. Remen kaane, wụ gwoturū wụ zee warag-mo un bu-yo o-Makidoniya a jiish wū. ⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wū ne. Ye ro Supata (wà Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wū. ⁵ Ye be'estu te m-arag. Ye waasuru te o-Toruwas. ⁶ Bo un kom-mo un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-o m-ho. Bo un rew-mo un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'voor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Un ho-de ur-takan de un ho-ut ta'voor, te morguru remen te reet Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Burus nomo ye ut-ma. Wū sengu ye ut-ma har da-o purge, remen wū ro un zongeto m-arag gas-o ish. ⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen un kuke-o n-ton o ut-dokor o te morgute à. ⁹ Wū ken wan-campo-wū jin-de un wū Yutikus wū ro tara n-te ur-hek. Rew-m reeru wū deen remen Burus ro un ko'ot-o un wū nomog m-seeb. Har rew-m kwosuru Yutikus, wū argu m-he'en es-mo un reeno n-ton, cin un da-m atette-mo. Komo a kepsuru wū merse. ¹⁰ Amba Burus kergunduru n-dak, wū kakturu, wū kuusunuru wū un komto un wū. Wū zeeru, "No ryegen á, ai, wū ro un hoog ne." ¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo un ye warguru un kuke-o n-ton. Ye

reeru Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Wu reeru co un nom ut-ma har ish gasuru. Ka da-de ne, wu arguru. ¹² Ye warguru un ka wan-campo-wu ne o-hur un hoog ne, ye nomuru o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo un bo-o o-Asus us-na, be-de wu zonge te go'one un wu ne a, te nekuru un hat-o m-ho. ¹⁴ Bo wu 'wostu te o-Asus a, te deku wu o-hat te wooru bo-o o-Mitirin. ¹⁵ Bo un kane komo te sengu ur-hew n-me un hat-o m-ho. Gas-o ish komo te wooru n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te wooru o-Samos.† Gas-o ish komo se o-Miritus. ¹⁶ Ko n-ga Burus ru'uste ur-hi wua kergune o-Apisi a, untaase wu naas o-da o-Asiya. Wu ro m-hor, urege a nome wu woot o-Urusharima rii-yo un ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte.

*Burus go'onute un sek-ye ne
yan-dor Yeso ye un bo-o o-Apisi*

¹⁷ Amba bo te woote o-Miritus a, Burus tomuru ha-mo o-Apisi a egnu wu sek-ye ye un hun-ne yan-dor. Ye haan ye go'onute un wu ne. ¹⁸ Bo ye woonte be-de un wu a, wu zeeru ye, "No un hi un no no nepste me cin ho-de um rwo'e na-us re un dak-o o-Asiya a har ca. ¹⁹ Me m-nom un senge-m Wan-Koyan un gwugwer-mo ur-hi deen har m-yish ne. Um mo'og ur-hur be-de un meger-to haanu me a be-de un rew-ur yo-de de **Yahuda**-ne swo me m-nome a. ²⁰ Me wuku no o-nip a, ko be-de yish-de un hun-ne, komo un yoos un de

* **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Kiyos dak-o o ro n-tete o m-sa a.

† **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Samos dak-o o ro n-tete o m-sa a.

un hur-ut no. ²¹ Um nak **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á ut-to kap ma-to m-waktune be-de Shir, komo ye m-sheer o-nip be-ur Wan-Koyan na Yeso.

²² “M-moka **Kukt-o Shir** garamsute me, um he o-Urusharima. Man he ba un nap un yo he me um kor kané à. ²³ Se de **Kukt-o Shir** ro me m-rwunte ut-ma cas un ko o ke bo-o unze m-ke'et, un swo ur-koob ne ro me ur'er. ²⁴ Amba me dek hoog-m re untun yo ken rii-yo á, urege de man hoksosse kom un senge-mo Wan-Koyan Yeso yasú me à, um rur **Ma-to m-Rerem** to un yar-mo Shir.‡

²⁵ “To, m-moka um nepste myet-m no noa do me m-hyan á, no ye um pa'e hur-ut no me no m-rure **Ma-to m-Rerem** to un **Gwomo-to Shir** à. ²⁶ Remen kaane me no caane m-rure cas cas, urege net hogute ko'ot-o un ma-ut re wu mere ba wu un sheer be-ur Yeso ho-m re ro kon á. ²⁷ Remen um russutu no kap o un yo Shir cone à. ²⁸ Gwot no hi un no, komo kap o un hun-ne ye **Kukt-o Shir** rwo'u no m-gwot à. Ye ro untun kur-o un ca. Komo no he yan-gut-de un hun-ne yan-dor ye Shir kumne hi un de un wu un hyó-m Wà un wu à.

²⁹ “Um nepste me aragse, ye ken yan-yoos-de ut-bo ye, yea cowon be un no. Ye ro untun yege-dur, ye cone m-ho kur-o un ca à. ³⁰ Har ma un be-ur no, ye ken yea indune ye cep ma-to ut-bo, remen ye nakanté **yan-neke-m Yeso** un her-o un ye. ³¹ Remen kaane, no she'et zongse. Baks no ha, me yagu no m-nak ut-to kap-m no á, m-tet

‡ **Bor ur-kwooz:24** 20:24 Hyen komo: 2Tim 4:7.

m-how ne, har m-yish. Um nomog kaane hak-us tet.

³² “M-moka komo um bopstu no be-de Shir yage ma-to un yar-mo un wu eret no. To he no m-'yons, komo to 'ye no o-cim be-ur gaan un yan-ba-m-kukop ne. ³³ Me nom gwop-de un hwor ko matuku-to un hun-ne á. ³⁴ No un hi un no no nepste um nomog m-senge un kom-ut re remen um nomote hi un de rii-yo um cone à un yo ye ro be-ur gaan un me ne ne cone ne à. ³⁵ Myet rem-se um nome à, um kututu no unze un gon ka senge-mo a he no gu un yan-ba-m-'wons. No komo m-baks un ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wu zee, ‘Shir a ya'as ur-ho be-de un wan-ya'as m-yar, jiishe wan-goks m-yar.’ ”

³⁶ Bo Burus komte m-rwor kaane à, wu argu m-kwukt, wu nomuru us-kon mosse un ye ne kap.

³⁷ Ye argu wusse us-kan kap mo un ye, ye masu wu m-hamat. ³⁸ Ye ro un tuk-mo ut-men remen ka ma-to wu zette unze yea do wu m-hyan á. Bo un kane ye shiiru wu har be-de o-hat.

Bor ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mo o-Urusharima

¹ Bo te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bo un kane komo se bo-o o-Patara. ² Bo te kumte hat-o ro m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru. ³ Bo te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à,

* **Bor ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Kos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Rodus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te wooru bo-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kerunte un saw-to un o. ⁴ Bo te kergunte o-hat a, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** kane. Te she'eturu kane ho-ut ta'voor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-koob n-me o-Urusharima. Remen kaane, ye nakuru Burus ut-to taase wu neké kane. ⁵ Da-o te warge be-de un hat-o m-ho a, un kom-de un ho-ut ta'voor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bo. Ka da-o te kwuktururu n-riib m-ho, te nomuru us-kon. ⁶ Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

⁷ Bo un rwuun-m te un bo-o o-Taya, te es ko kene a, se bo-o o-Putoremayas. Kane, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye. ⁸ Gas-o ish, te inuru te haaru bo-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'voor-ye a daage remen ye wongte rii-yo m-re be-de un senge-mo un hun-ne yan-dor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu. ⁹ Wu ro un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jite ut-ge a. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ To, bo te rewete ut-ho kane a, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mo un dak-o o-Judiya.* ¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te a, wu dekururu hap-yo un byon-yo ma Burus.

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:8** 21:8 Hyen komo: Seng 6:5; 8:5.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Seng 11:28.

Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye ro **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bo te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á. ¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nom kaane? ¿Ya rwo'e no us-'won nottu me un naas ur-hur? Ai, zongse um ro yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bo te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bo wu cone à."

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wo, te nekeru o-Urusharima. ¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurur-wu, wangaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woonte o-Urusharima

¹⁷ Bo te woonte o-Urusharima à, or te ne goku te o-zak o-zak. ¹⁸ Bo ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yandor ro kane kap. ¹⁹ Bo ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir nome n-me un ye ro **Yahuda**-ne á be-de un senge-mo Burus nome à.

²⁰ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, "To, wo or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mo un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa**-o **Mosa**.

21 A russutu **Yahuda**-ne kanē yan-dor unze wō m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye rō n-me un ye rō **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa-o Mosa**. Unze wō **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne. 22 To, ¿re te he m-nome? O nak ko re nome yea hogusse ma-to un haan-m ru. 23 Remen kaane, se o nom rii-yo te he wō m-rure à. Te un hun-ne nass ne kanē ye esse ut-ma à, komo ye rō zongse ye orot hi-to un ye. 24 Dek ye nō neke un **Pyo-o Shir**, nom nō ka rem-se un ye ne, noa warag ba m-kukop remen nō bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kaane ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mosse un wō ne à bō-to, a hyen a zee wō un dore **karamsa-o Yahuda**-ne.† 25 Amba ma-to un ye rō **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a penē pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mo un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás.”‡

26 Burus hoguru kon-se un ye. Bō ish geste à, Burus un ka campo-ne nass-ye ne sapturu hi un de un ye bō **karamsa-o Mosa** zee à. Ka da-de ne, wu cowuru un **Pyo-o Shir** remen wu rurut ho-de un swor o-nu o un ye he m-ta à. Ho-de a he **seke ur-seke** remen ko wu ke be-de un ye kap à.

A shik Burus n-me un Pyo-o Shir

† **Bor ur-kwooz o-gaan:24** 21:23-24 Hyen komo: Qog 6:13-21.

‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Seng 15:29.

²⁷ Bō ka hō-ūt ta'yoor-to nomte ma-to m-wōon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanuru Burus un **Pyo-o Shir**. Ye swowuru morog-de un hun-ne. Ye shipiru wu. ²⁸ Ye ro us-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zee, "No hun-ne ye o-**Isra!** Haan no gwu! Ka net-wu wu ka wu ro m-dorog ko kene wu ro un reeb-to un hun-ne kap à, un **karamsa**-ut na ne, komo un pyap un **Pyo-o Shir** na. Har ma wu hantute ye ro **Yahuda**-ne á n-me un **Pyo-o Shir** wu naaste ka be-de ba m-kuqop de." ²⁹ Ye un zee kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne un Taropimus, net-wu o-Apisu, n-me o-bo. To ka to rwo'e ye zee sa o zee Burus un cōwon un **Pyo-o Shir** un wu ne. §

³⁰ Bō-o argu m-rukre kap remen ka ma-to, hun-ne argu m-indune. Us-rek, ye shipu Burus, ye ruutu wu un ka **Pyo-o Shir** o, komo a tigu ru us-ish hor-m-hor. ³¹ Bō ye rotte m-senge ye hoot wu à, ma-ut wooru be-de un gos-wu wu un buug-de un karma-ne ye o-**Roma** à, unze Urusharima-o nuktute ba m-sok. ³² Bō m-hoge un kaane, wu gasu ya-ur-gun un caari-ye un karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekuru us-rek un ka be-de. Bō hun-ne hyambutu wu ro gos-wu à, roon o-rek un karma-ne à, ye yaguru wosor-ut Burus.

³³ Ka gos-wu wu wōonuru, wu shipu Burus. Wu zeeru a ke wu un kwom-ut yoor. Ka da-de, wu citu buug-de un hun-ne o-cot ko wan wu, komo un rii-yo wu nome ne à. ³⁴ Morog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo un hon. Remen o-zaaz un moor-to ut-ma

ne ka gos-wu wu hoks m-da hi-de un shi'it-de ut-ma á. Wu rwō'uru a heet Burus un bariki-o un karma-ne. ³⁵ Bō Burus woonte yow yow un bon-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsu wu à remen ween-to un ka morog-de nomog deen. ³⁶ Buug-de un hun-ne, ye rō m-dond à, senguru us-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zee, "Hō nō wu, hō nō wu!"

Burus nomote ur-morog ut-ma

³⁷ A wu un he-de m-cuwut o-bariki o un karma-ne, Burus zeeru ka gos-wu wu, "¿Kō man un hoks wō m-cepe ut-ma?"

Gos-wu zeeru, "Ashi! ¿O nepste ut-Girik? ³⁸ ¿Wō wu ka ká net-wu o-Masar-wu wu hante hun-ne 'yons ut-hi un hak-se n-jim á, har wu nek ka yan-ho-m un hun-ne ye dugu-us nass [4,000] n-te o-dákár?"

³⁹ Burus shasuru wu, "Ay, me ko-Yahuda-wu wu o-Tarsus un dak-o o-Kirikiya. Me wà-wu un ká kashi bō-o o, o nepsē. Me wō us-kon, yagu me um nomoté ká hun-ne ye ut-ma."

⁴⁰ Wu ya'u wu ur-beeb, ka gos-wu, wu un karma-ne wu ya'uru wu o-cow. Burus esuru n-te un rii-o m-yawag ur-doob, wu jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bō ye restē zot à, wu nomoru ye ut-ma un rem-de ye de **ut-Ibra**.*†

Bōr ur-kwooz us-yoor

¹ Burus zeeru, "Nō or re ne un tat-ne ne, raks nō ut-to, um ruru nō yo nōme à, remen um

* **Bōr ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Kō: ut-Arameki. † **Bōr ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Hyen komo: Mati 22:2.

kututu nō unze mett **ur-ba'as** á.”² Bō ye hogute wu cepute ye ut-ma un rem-de **ut-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zeeru:³ “Me ko-**Yahuda**-wu. Tarsus-o a matu me, un dak-o o-Kirikiya, amba un ka bō-o o-Urusharima um bō'ose. Um yooste m-karante un kus-o Gamariyer, wu yoosu me koyan be-de un ma-to un **karamsa**-ut tat na ne. Me m-senge ne be-de un guw-mo Shir, bō nō m-nom kap-m nō caane à.*⁴ Har um rangsute yan-dore un ka Cow-yo a hoomtu ye deen. Um ka'ag hun-ne campo-ne un ne'a-ne ne, un kur-o m-ke'et.⁵ Har ma ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ma un kap o un **Morog-de un Sek-ye** ne, yea hoks me m-su'e. Be-de un ye um gokse ut-takurda haan-mo un or na ne **Yahuda**-ne n-me bō-o o-Damaskus. Me m-ha un ka be-de remen um shipt yan-dore un ka cow-yo ye rō reeno à, um hantutu ye o-Urusharima remen a piishite ye ut-ma, a 'ye ye ur-koob.†

*Burus rworog bō wu nome
wu waktunte be-de un dor-o Shir à
(Seng 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ “Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur rō ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e à.⁷ Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o rō me m-zee, ‘Shawuru, Shawuru, ¿remen yan o wottu me m-rangse?’

⁸ “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, ¿Wo wu wa ne?’

* **Bor ur-kwooz us-yoor:3** 22:3 Hyen komo: Seng 5:34-39.

† **Bor ur-kwooz us-yoor:5** 22:4-5 Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

“Wu zeeru me, ‘Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse à.’⁹ To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne á.

¹⁰ “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, ɔya um he m-nomu ne?’

“Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine, o cuw o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom à.’¹¹ Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tuwtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan á remen ka cecar-mo nomog deen.

¹² “Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-**karamsa** m-sok ne, kap **Yahuda**-ne ro wu m-ya m-sek deen. ¹³ Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, ‘Or re Shawuru, goks o-hyan.’ Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

¹⁴ “Wu zeeru, ‘Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone à, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu. ¹⁵ Remen woa wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne à, komo un yo o hoge ne à. ¹⁶ To, m-moka ɔya wo ur-'er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste **ba'as**-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.’

*Eeg Burus ha-mo un
be-de un ye ro Yahuda-ne á*

¹⁷ “Bo um musunte o-Urusharima à, me us-kon n-me un **Pyo-o Shir**, um hyanu ut-hyangan. ¹⁸ N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, ‘Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee kaane, remen

ká hun-ne ye kàne, yea dek ma-to o he me m-su'e á.'

19 "Me komo um zeeg, 'Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko o ke **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o um ka'ag ye shere un wo ne à. Komo um bu ka ye shere be un du à. 20 Da-o a wuuse hyó-m Istipanus wu ro wo m-su'e à, me un hi un de, um ro kon kane eso, me un swo-se un rii-yo a nome à, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu à.‡

21 "Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, 'Ine o arag, man tom wo reeno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro **Yahuda-ne á.**' "

22 Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, "A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hog á!" 23 Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cop-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo. 24 Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane à. 25 Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu à, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-ne** wu ro eso yow yow à, "Ashi, ¿hond hond o n-te o-karamsa a nome mat-de un ko-**Roma** us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?"

26 Bo caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-ne** hogute kaane à, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, "¿Ya wo un sakt-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-**Roma-wu.**"

‡ **Bor ur-kwooz us-voor:20** 22:20 Hyen komo: Seng 7:58.

27 Gos-wu un karma-ne woonuru wu cituru Burus, "Ruru me o-nip, ¿wo ko-Roma-wu?"

Burus shasuru, "Eba."

28 Gos-wu un karma-ne zeeru, "Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-Roma um ro à."

Burus zeeru, "Me ne mat-de jip un to ne a matu me."

29 Remen kaane ye ro o-saktó ye cit wu à, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-Roma-de à wu hoguru o-gyer, wu ka ne rege wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

30 Bo ish geste à, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se **Yahuda**-ne ro m-hante un Burus à. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap **Morog-de un Sek-ye** ne ye morge. Ka da-de wu deknú Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

Bor ur-kwooz us-tet

1 Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, "No or re ne, um komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de." 2 Bo m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu. 3 Ka da-de, Burus zeeru wu, "Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma

bō **karamsa**-o zee à, amba wō ka rwo'e a wos me, bō nōmē hond hond be-de o-**karamsa** á.”*

⁴ Ye rō kanē yow yow un Burus ne à zeeṛu, “¿Ko-Gwomo-wu un kōn-se Shir wu o he m-pyap?”

⁵ Burus shasuru, “Or re ne, me nap unze wu rō ko-Gwomo-wu un kōn-se Shir á. Remen a genuste unze, ‘Taase o rure wu rō co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to.’†”

⁶ Bō Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu 'yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, “Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wà-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen um este ur-hur be-de un ine-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishe ut-ma.”‡

⁷ Bō wu rurte kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor.

⁸ Remen **Saduki**-ne zeeḡ ine-mo un margan-ne rō kōn á, **yan-tom-ye Shir** rō kōn á, kō tō ken kukt-tō. Amba **Parisa**-ne ne ye este tō rō kōn kap ut-tet.§

⁹ Caari-tō ut-ween argu m-ine. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeṛu, “Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un rii á. O ken da-o o ken kukt-o, kō **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma.”

* **Bor ur-kwooz us-tet:3** 23:3 Hyen komo: Mati 23:27-28.

† **Bor ur-kwooz us-tet:5** 23:5 Hyen komo: Rwuu 22:28. ‡ **Bor**

ur-kwooz us-tet:6 23:6 Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor**

ur-kwooz us-tet:8 23:8 Hyen komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27.

10 Bọ ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

11 Bọ tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bọ o rwoře ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rwořog to káane o-Roma."

A toog ut-hun a hoot Burus

12 Bọ ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tonduru us-tond unze ye a re á, ye a su á, se ye hoog Burus. 13 Ye rewesse de ká rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40]. 14 Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se us-tond unze tea re á, tea su á se te hoog Burus. 15 Remen kaane m-moka, no un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee no gos-wu wu un karma-ne hantu no wu, untun no un con no do byarag un ma-to un wu m-sok ne. Te komo zongse te ro te hoot wu rii-yo wu woonte."

16 To, bọ wà heno* Burus ne hogute ma-to un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

17 Burus komo wu agnuru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu ro un to ken ma-to ne to wu he wu m-rwor à." 18 Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne

* **Bor ur-kwooz us-tet:16** 23:16 Heno Burus ne'a wu.

deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, “Burus wu ro ke'o a konog me, um hante ka wan-campo-wu kane be un du, remen ka wan-campo-wu ro un yo wu he wo m-rure ne a.”

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, “¿Ya o he me m-rure?”

²⁰ Wan-campo zeeru, “Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wo, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-to un wu m-sok ne. ²¹ Amba taase o deke ye to a. Me un ruru wo to ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye ro o-hoob ye hoot wu. Komo ye tondsute us-tond unze yea re a, yea su ne a se ye hog wu. M-moka komo zongse ye ro temb, ye ro un 'er-de un da-o o hette wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** a.”

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-to. Wu zeeru, “Taase o rure net unze o rurutu me to ka ma-to.” Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, “Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yan-dum-mo us-tak, ye heet bo-o o-Kaseriya kwom-us jero se m-tet. ²⁴ No kumne komo Burus

jɔk-ye wu he m-da à. Nɔ wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween.”

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mo o-Karadiyos Risiyas, ha-mo un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye ro wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu. ²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu à, um heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne. ²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu à ro mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as**-ur ro kon be-de un wu de wo a hoot wu, ko a ke'et wu á. ³⁰ Bo a rurutu me unze rew-ur yo-de ro kon de ye rewesse wu à, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zegg yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog à.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bo a zee ye à. Ye wooturu wu bo-o o-Antipatiris tet-m-tet. ³² Bo un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye. ³³ Bo karma-ne yan-da-se un jok woote o-Kaseriya à, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bo wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune à, ³⁵ wu zeeru, “Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru.” Ka

da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e à.

Bor ur-kwooz us-nass

*Yahuda-ne heete us-gyekt
be-de un ko-Gwamna Peris*

¹ Bo a nomte ho-ut taan à, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna. ² Da-o a cowonte Burus à, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, "Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute. ³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom à ur-bongon. ⁴ Amba taase um naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure à.

⁵ "Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu ro un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu ro co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso. ⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu. ⁸ Urege* komo o

* **Bor ur-kwooz us-nass:8** 24:6-8 Mo ken gen-mo m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bo karamsa-o na zee à. ⁷Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te 8wu rwo'uru yan-çetente-se un wu ye haan be un du.

byaraktu wu un hi un du, woa hoks m-nap be-de un wu bo un ka rem-se a zee wu ro m-nom à.”

⁹ **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to ro.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

¹⁰ Bo ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma à, Burus shasuru. Wu zeeru, “Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut à be un du. ¹¹ Ai, wo gute woa hyen u arag ho-ut op ut-yoor ho-de um neke o-Urusharima um kwuktute Shir á. ¹² Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m-'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** á, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir á, ko be-to ye m-morge à, ko n-me o-bo á. ¹³ Bon rem-se ye zee me m-nom à m-moka ma yea hoks wo m-rwunte unze nip-o á. ¹⁴ Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-kwukte un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ro m-zee nip-o á. Komo me sher o-nip un rii-yo ro gense à kap bo **karamsa**-o zee à, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. ¹⁵ Me un ka sakt-o ne be-de Shir, bo ka ye ka ye ro m-nom à, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye ro kashi ne á. ¹⁶ O rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

¹⁷ “To, bo a nomte us-hak hiin à, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-ne re koob-ne m-yar komo um seketé ut-**seke**. ¹⁸ Da-o ye 'wossu me un **Pyo-o Shir** à, um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwuktte ba un hu.

Morog-de un hun-ne ro kon be un de á, komo me 'yons hur-de un hun-ne á.† ¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hante gyekt-us re urege ye ro un to ken ma-to ne un me ne. ²⁰ Ko ne yage ye ro kane à, ye rur rii yo-yo ye hyane be un de à, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** à. ²¹ Se de remen ka ma-to ut-gaan cot to um rwo-re da-o um ro eso be-de un ye à, to um 'yonste cor à um zee, 'Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwo'e attu me un piishe ut-ma be un no caane.' "‡

A ereg Burus o-Kaseriya

²² Peris komo wu nepste se ken rem-se mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu essuru ye, wu zeeru, "Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man kupsu no ut-ma." ²³ Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus, amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu ye nomotu wu yo wu cone à.

²⁴ Bo a nomte ut-ho hiin à, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwor un ma-to m-she be-ur Yeso **Kiristi**. ²⁵ Bo Burus takante rwor un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone à, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus, "Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo." ²⁶ Wu

† **Bor ur-kwooz us-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Seng 21:17-28.

‡ **Bor ur-kwooz us-nass:21** 24:21 Hyen komo: Seng 23:6.

hwɔɔg ɔr-hur Burus a 'ye wu m-re mo un hwɔr, o rwo'e Peris sengutu wu us-eeg deen, wu rotte ut-orom un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bɔr ɔr-kwooz us-taan

*Burus heete ut-ma un co
be-ur ko-Gwomo Sisar*

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima. ² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu. ³ Ye konuru Pestus hor-m-hor wu 'ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye un kon wu kaane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow. ⁴ Pestus shasuru, "A 'er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime. ⁵ Remen kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu."

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu munuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwo'u a hante Burus un her-o un wu. ⁷ Bo Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu. Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye

hoks m-kute Pestus unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee “Me, me nome **karamsa-o** un **Yahuda-ne ur-ba'as** á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin.” ⁹ Amba Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda-ne** ur-hur, wu cituru Burus, “¿Ko o eks woa neke o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?”

¹⁰ Amba Burus shasuru, “Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, um ro eso, kané depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda-ne** de ken **ba'as-de** á, wo ma, o nepste un kaane ne m-sok ne. ¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as-wu**, har um nomog **ba'as-de** wo a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me un ka gyekt-se ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse un kom-to un ye á. Um konog a heet ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**.”

¹² Bq Pestus tooste ut-hun un yan-guw-mo un wu ne à, wu shasuru. Wu zee, “Kon a heet ma-ut ru un co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke.”

Agirippa ne un Banis

¹³ Bq a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne un Banis haanuru o-Kaseriya ye barkute Pestus. ¹⁴ Cin da yea rewesse ut-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus be-de un ko-Gwomo. Pestus zeeru, “Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à. ¹⁵ Da-o um ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ye

un **Yahuda**-ne hantu me ma-to un ka net-wu. Ye konu me, um kupsutu wu ut-ma.

¹⁶ “Amba um ruruu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe un wa-**ur-ba'as** ut-ma a se a hantutu wu un co-o yan-hantu un wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu muusute ma-to un wu remen ka gyekt-se a heetu wu a. ¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kane un me ne a, me naas o-da a. Bo ish geste a, um daaru deeg-o un piish ut-ma temb, komo um zeeru a hante ka net-wu. ¹⁸ Bo ye hante wu us-gyekt inite a, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de um hyane wu nomog a. ¹⁹ Un suge-de un kaane ma, ye ro un sune-mo ut-ma remen jind-se mosse un Shir o un ye ne a. Komo ye zeeg wu ken Yeso wu wu mare a, wu Burus senge m-zee wu ro un hoog ne a. ²⁰ Me komo bo um taagute bo um he m-nom um byaragte ka rem-se. Um cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ut-ma reeno mosse un ka rem-se ne. ²¹ Amba bo Burus konte a yage ma-to un wu remen caari-wu un ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ut-ma a. Um rwo'uru a 'er wu har ha-mo un da-o um he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** a.”

²² Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, “Me ma um conog um raks ma-to un ka net-wu un hi un de.”

Pestus zeeru, “Woa hogussu wu komo m-buk.”

Burus un co Agirippa ne un Banis

²³ To, bo ish geste a, Agirippa ne un Banis ye cownuru gon cown-mo ut-gwomo. Ye cownuru mosse un ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun a komo un sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte

Burus. ²⁴ Pestus zeeru, “Ko-Gwomo Agirippa, un kap o un hun-ne ne ye ro kanē be-ur gaan un te ne à, net-wu ka wu kap o un hun-ne un **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se un wu o-Urusharima à, komo un kanē ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu un hoog ne á. ²⁵ Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo woq a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu un hi un de un wu, wu hobe a heet ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, um zeeru to man tom a heet wu. ²⁶ Amba mett ma-to o-nip to um he gene un ko-Gwomo **Sisar** mosse un ka net-wu ne á. Remen kaane, um hantutu wu be un no har un co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da-o a komsu wu m-byarag, ko man kum rii-yo um he m-gen à. ²⁷ Remen me un hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome à.”

Bor ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to un wu

¹ Ka da-de Agirippa zeeru Burus, “A ya'ag wo o-da o muute ma-ut ru un hi un du.”

Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma:

² “Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me à. ³ Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye à. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

⁴ “Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo à, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har

haan-mo un caane. ⁵ Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog ya hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jiishe us-cenene à n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe.*

⁶ M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne à. ⁷ Ka ma-to to baag-ut na op ut-yoor [12] hwo ur-hur ya hyen shi-mo un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mo Shir m-tet m-how ne. Kwo ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de! ⁸ No hun-ne shereg unze Shir a hoks m-'yons un ye mare à, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, no yage m-sher unze wu 'yonste Yeso ut-marimar á!

⁹ "To, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bo sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange à. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co. ¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima à yo ka. Har Gwomo-ne ye un konse Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom à, me un sorog-o un kaane. ¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mo ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob."†

* **Bor ur-kwooz us-cind:5** 26:5 Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5.

† **Bor ur-kwooz us-cind:11** 26:11 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5.

*Ma-to un waktunę-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un konse Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**. ¹³ Shir do wo m-hoog! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne. ¹⁴ Bo te hyeete n-dak kap-m te a, um hoguru o ken cor-o o zee me un rem-de **ut-Ibra**, ‘Shawuru, Shawuru, ¿remen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-koob un ka yage-to wottu me a.’

¹⁵ “Ka da-de, um cituru, ‘¿Wo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?’

“Wan-Koyan shasuru me, ‘Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwuun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragte ko-wan-guw un ko-wan-swo-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyane mosse un me ne a ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kan co a. ¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne a. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne a. ¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un **Gwomo-to Shir**. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye ut-**ba'as**, komo o-**cim** ne mosse un ye warge ba m-kukop ne a kap remen ye shereg be un de.’

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

19 “Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip ʉn ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir á. ²⁰ Um cirig nome ʉn hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima ʉn myet-o ʉn yan-her-o ʉn dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo um nomuru ye ro **Yahuda**-ne á um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-nap ye yagute **ur-ba'as** à. † ²¹ Q rwo'e **Yahuda**-ne shipt me n-me ʉn **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me. ²² Amba Shir guuru me har m-moka. Q rwo'e mette kane ʉn rwor ʉn ma-ut re ba o-gyer be-de ʉn sek-ye ʉn yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor ʉn hon á se de rii-yo **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ʉn **Mosa** ne zee yoa kor à. ²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-inē ut-marimar à. ʉn kaane wu he hante m-cecas be-de ʉn kap o ʉn hun-ne, **Yahuda**-ne ʉn ye ro **Yahuda**-ne á.” §

²⁴ Burus ro n-me ʉn su'e hi ʉn de ʉn wu, ka da-de Pestus 'yonsuru ʉs-cor ur-beeb ne wu zee, “Burus, o zungute! Moor-to ʉn karante-m ru waksute wo ur-hi!”

²⁵ Amba Burus zeeru, “Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge á. Nip-o me m-rwor cas. ²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo ʉn nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo á. ²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, ¿o shereg ʉn **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg ʉn ye.”

† **Bor ʉr-kwooz ʉs-cind:20** 26:20 Hyen komo: Seng 9:20,28,29.

§ **Bor ʉr-kwooz ʉs-cind:23** 26:23 Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

28 Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, “¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?”

29 Burus zeeru, “Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du á, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne à kap caane, ye barme bo um ro à, se de ba ke'o á.”

30 Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne à. 31 Bo ye ruute be-de un piish ut-ma à, ye zeeru or re un ye ne, “Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo wo'e a ke'et wu ko a hoot wu á.”

32 Agirippa zeeru Pestus, “Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** á, a roa ho'ose wu.”

Bor ur-kwooz us-ta'yoor

Burus cowog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

1 Bo a hongsite da-o m-neke à, te zonguru hamo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e à. 2 Bo te cuwte o ken hat-o à o o-Adiramiyum, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya à, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

3 Bo ish geste à, te woru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur-'won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo

wu cone à. ⁴ Bø te inute kane un hat-o m-hø à, yo-m ro te m-muunte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o o-Sayipurus* so yo-m rotte m-'wons á. ⁵ Bø te peste sa-mø rø yow yow n-dak o o-Kirikiya ne à, o-Bampiriya ne, te wooru bo-o o-Mira un dak-o o-Rikiya. ⁶ Kane, caari-wu un ko-karma kume o ken hat-o o-Arekzandiriya o rø m-ha o-Itariya à, wu rwo'u te n-me. ⁷ Te nomuru ho-ut ut-hø te ur-hew ceen ceen, un yish jaas-ye te woø yow yow o-Kinidusa ne. Bø yo-m wentu te m-ha co à, te pa'uru riib-o un ba m-yo, so un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne. ⁸ Te pasu o un yish jaas-ye, har te wooru de ken be-de a m-aag be-de ur-Wuke de ur-Bon yow yow un bo-o o-Rasiya ne.

⁹ Te hooste o-da un ka be-de deen, hew-ur mossu te m-yo ne, remen da-o o-**swoot‡** aragsute. Burus ya'u ye ut-ma. ¹⁰ Wu zeeru ye, “Hun-ne, um hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na deen, ba naase-mø us-saw o-hat ne cot á, har un hoog-m na ne.” ¹¹ Amba Juriyos wu dek rii-yo Burus rwoø á. Un hek-o un kaane, wu raksu ma-to un wan-nak-o-hat komo un to un wa-o-hat ne. ¹² Ye un nom kaane remen ka be-de ur-wuke de o-Rikiya de nom ur-bon hat-to re o-gos kane á. Ye ken ye deen be-de un ye zeeru a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, urege a nome, remen ye reet o-gos reeno. O-Pinikiya ne be-de un es ut-hat to

* **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:4** 27:4 o-Sayipurus dak-o o rø n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:7** 27:7 o-Kirit dak-o o rø n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:9** 27:9 Q ka ho-de m-Pas (Yom Kippur).

o-Kirit, o gwote so un baar-o ur-horim à, komo un raag-o ye'er-o ur-horim ne.

Ur-pigip n-te m-sa

¹³ Bo yo-mo o-baar cirte m-dusune à hun-ne hyanuru ye zee con-mo un ye kumute, ye naknuru kwom-o ro un bop o-hat à, ye doruru riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne. ¹⁴ Ba mjime yo-mo ur-pigip indundurū deen so o-ye'er un so ur-horan ne mo wosnu raag-o o-Kirit. ¹⁵ Bo yo-m wosonte o-hat à, har o hoks kwange m-yo á. Te argu m-yage temb yo-m sengu te m-huk. ¹⁶ Bo te dorute un jim-de un o ken dak-o o ro n-tete m-sa à, te naknu hat-o rek-o n-ton un hat-o o-caari un yish jaas-ye. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Te un dore jim-de un ka dak-o remen yo-m mott m-'wons ka raag-o á. ¹⁷ Bo ye nakante hat-o rek-o ye he'edburu n-me o-caari à, ye nomu us-weer, ye gegru us-hu, ye rigumsuru ka caari-o o-hat o, taase o bu'uge. Ye he'eburu us-gegette. Ye yaguru yo-mo tutute o-hat remen ye hoks o m-nak á. Ye un nom kaane remen ye un gyer-o un a jorbe ye un hyereg-mo o-Sirtis mo ro un saburse o-hat à. ¹⁸ Remen ho-m doog o-zungo, mo ro te m-nukt deen deen. Bo ish geste à, ye ciru kamas un saw-to ro n-me o-hat à, ye jorburu n-me m-ho. ¹⁹ Ho-ur atette-de komo, ye un kom-to un ye, ye jorburu to ken saw-to m-senge mo o-hat to. ²⁰ Bo te nomte ut-ho m-mahun à, te hyan ur-ho ko o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne ro te us-bu. Te hussuru o-saktu unze tea ru.

²¹ Remen ye she'essute ba ye un re rii-yo mre, Burus inuru eso un tete-de un ye. Wu zeeru,

“Hun-ne, nɔ ro hogute ma-ut re to um zee nɔ cin o-Kirit à, to ka rem-se naase un ka yo-mo ne roa kor nɔ á. ²² Amba m-moka, me nɔ m-kewes nom nɔ jaab-o ut-men, remen yatt-wu he m-nebe be un nɔ á, se de a taage o-hat. ²³ Me un zee kaane remen tet-mo m-ryo wu ken **wan-tom-wu Shir** wu, wu um ro un kom-o un wu à, wu me komo un guw-mo un wu à, wu eks un her-o re. ²⁴ Wu zeeru, ‘Burus, wo hoge o-gyer á. O-nip woa es be-ur ko-Gwomo **Sisar**. Gwot un rem ru komo Shir un sok-mo un wu ne, wua gu myet yan-hew un du.’ ²⁵ Remen kaane nom nɔ jaab-o ut-men, nɔ hun-ne, um shereg be-de Shir bo a ruru me à, kaane he m-nom. ²⁶ Amba kap un kaane ne, ka yo-mo a jorbe o-hat un hyereg-mo un de ken dor-de, o sabre.”

Hat-o naasute

²⁷ Un tet-mo un op ut-nass [14], yan-se a rottu na un Sa-mo o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essu us-barag ye zee a nomoste yow yow o-dak ne. ²⁸ Ye ma'uru duw-de m-ho ye hyanuru de wooste us-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bo te tekte co hiin à, ye dooru m-ma, ye hyanuru us-na kwooz-ut nass us-op [90]. ²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o te cemne un ta'ar-ut caari-ne, ye ho'osburu kwom-to us-nu ut-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Ye tuuru yish, ye konu Shir ish-o ges. ³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asuru un senge-mo ye somot. Ye kergunturu hat-o rek-o us-weer sa o zee kwom-o us-nu ye he m-kergunte un co-o un caari-o o-hat. ³¹ Burus zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-ne**

un ye ka karma-ne ye ne komo, “Urege ka hun-ne ye, ye es n-me un ka hat-o á, yatt bo no he m-nom no ruut á.” ³² Bo m-hoge kaane, karma-ne kupruru hu-se un hat-o rek-o, ye yaguru o doruru m-ho.

³³ Bo ish nomte un hede m-gas à, Burus konu ye, ye reebe rii-yo m-re. Wu zeeru, “Caane, ho-ut op-ut nass-to ka no un she'et-de o-regen, no re rii á. ³⁴ Remen kaane, me no us-kon re no rii-yo m-re remen no nomot hoog ko hi-o gaan-yo a husse un hi-ut no á.” ³⁵ Bo wu rurte kaane à, wu argu mos ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re. ³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re. ³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276]. ³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish geste à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riibo dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome. ⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye usse gegette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwo'u ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa. ⁴¹ Amba bo te woote de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cowu n-me

m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomte ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som. ⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-Roma wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa, ⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woq riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta. ² Hun-ne ye un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-huw ne. ³ Burus kamsundururu ut-ce wu ma'asu m-toob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus. ⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag." ⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á. ⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wua hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete

* **Bor ur-kwooz us-eer:1** 28:1 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-
us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.

⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-
Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu.
Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-
bon, har ho-ut tet. ⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb
wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-
men ne. Burus cowuru be-de un wu, wu konuru
Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un
ko-wan-gom, net pyeesuru cas. ⁹ Bo a nomte
kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka
dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase
us-gom. ¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine
wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru
te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus woog un bo-o o-Roma

¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un
hat-o rwuune bo-o o-Arekzandiriya. Ka hat-o
reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A
nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir
yoor pese-ne Kasto un Porus ne. ¹² Bo te woonte
bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane. ¹³ Bo un
kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum.
Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indunduru so o-
baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori.
¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye
konu te te nom ho-ut ta'yoor un ye ne. Un kaane
te wooru o-**Roma**. ¹⁵ Bo yan-dor kane hogute
unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har

† **Bor ur-kwooz us-eer:7** 28:7 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa
à.

un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-zee *Kur-ut Tet-to un Hamat-ne* à. Bò Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun. ¹⁶ Bò te cuwte o-**Roma** à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-'er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

¹⁷ Bò a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un **Yahuda**-ne. Bò ye karaksute à, wu zeeru ye, “Nò or re ne, kò de nomte me nome hun-ne na **ur-ba'as** á, kò **ur-ba'as** mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un **Roma**-ne ye ke'e me. ¹⁸ Ye komo bò ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken **ba'as-de** ne de wo'e a hoot me á. ¹⁹ Amba bò **Yahuda**-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, um heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo **Sisar**, kò de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á. ‡ ²⁰ O rwo'e um hopt um hyen nò. Um conog nò nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze **Kiristi** heesunte. Wu ro sakt-o na.”

²¹ Ye zeeru wu, “Te de te kum o ken takurda-o o rwuune so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, kò wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á. ²² Amba te cong te hoge yo o cone à un nu-o ru, remen bò un rii-yo te nape de à yo ro,

‡ **Bor ur-kwooz us-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 25:11.

ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to.”

²³ Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne à. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har m-rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene à. ²⁴ Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á. ²⁵ Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, “Ashi, **Kukt-o Shir** rworog o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** o zee,

²⁶ “ ‘Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,
“Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á.”

²⁷ Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,
ye bitisse yish-ye un ye,
Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,
har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as.**’§

§ **Bqr ur-kwooz us-eer:27** 28:26-27 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik).

28 “To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye komo ye a raks ut-to!”*

30 Burus she'etu un ka hur-o wu moge à har hak-ɔs yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à. 31 Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ɔr-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-eer:28** 28:28 Mo ken gen-mo un do ci-o 29Bo to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7